Η ΑΘΗΝΑ ΚΑΙ Η ΑΤΤΙΚΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΡΩΙΜΗ ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΣΙΔΗΡΟΥ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΡΧΑΪΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ

Διεθνές Συνέδριο

ΑΘΗΝΑ, 8–11 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2022

Πρόγραμμα

ATHENS AND ATTICA IN THE EARLY IRON AGE AND THE ARCHAIC PERIOD

International Conference

ATHENS, 8–11 DECEMBER, 2022

Program

www.esag.swiss/aa2022

www.camu.gr/en/attica_conference

Η Αθήνα και η Αττική κατά την Πρώιμη Εποχή του Σιδήρου και την Αρχαϊκή περίοδο

Athens and Attica in the Early Iron Age and the Archaic Period

8–11 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2022 / 8–11 DECEMBER 2022

ΕΦΟΡΕΙΑ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ

AMERICAN SCHOOL OF CLASSICAL STUDIES AT ATHENS

ESAG
ΕΛΒΕΤΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
SWISS SCHOOL OF ARCHAEOLOGY IN GREECE

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

CAMU
ΜΟΥΣΕΙΟ ΠΑΥΛΟΥ & ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΣ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ
PAUL & ALEXANDRA CANELLOPOULOS MUSEUM

UCLA

Χώροι Διεξαγωγής / Venues

Cotsen Hall, Αμερικανική Σχολή Κλασικών Σπουδών Αθηνών
Αναπήρων Πολέμου 9, 106 76, Αθήνα

Cotsen Hall, American School of Classical Studies
Anapiron Polemou 9, 106 76, Athens

&

Μουσείο Παύλου και Αλεξάνδρας Κανελλοπούλου (Παρουσίαση Poster)
Θεωρίας 12, 105 55, Αθήνα

Paul and Alexandra Canellopoulos Museum (Poster session)
12, Theorias St., 105 55, Athens

PROGRAM / ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΠΕΜΠΤΗ 8 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ / THURSDAY DECEMBER 8

09.00–09.30 Εγγραφή / Registration

09.30–10.00 Χαιρετισμοί & Εισαγωγή / Welcome & Introduction

ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ, ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΜΙΚΡΟΠΕΡΙΟΧΕΣ
TOPOGRAPHY, SETTLEMENTS, AND MICROREGIONS

Προεδρείο / Chair: Elena Kountouri – Bonna Wescoat

10.00–10.15 Πολυχρονάκου–Σγουρίτσα Νάγια
Υπομυκηναϊκή Αττική. Μια επαναπροσέγγιση

10.15–10.30 Knodell Alex, Fachard Sylvian
Attic land routes and settlement patterns from the Early Iron Age to the Archaic period

10.30–10.45 Kroustalis Evangelos, Tsaravopoulos Aris
Protogeometic finds by the Kephisos River as evidence for an early episode in the "internal colonization" of Attica

10.45–11.00 Χρυσουλάκη Στέλλα, Μαζαράκος Θωμάς, Παππάς Ιωάννης
Οι χείμαρροι της άνοιξης. Μία νέα θέση της Ύστερης Γεωμετρικής περιόδου από την περιοχή του Μοσχάτου

11.00–11.10 Συζήτηση / Discussion

11.10–11.30 Διάλειμμα / Coffee break

Προεδρείο / Chair: Andreas Darlas – Eleni Andrikou

11.30–11.45 Παλαιολόγος Δημήτρης
Η τοπογραφία κατά τους Πρώιμους Ιστορικούς χρόνους στην ευρύτερη περιοχή του δήμου Διονύσου

11.45–12.00 Ψαρρή Στέλλα
Ενδείξεις κατοίκησης, λατρείας, ταφικών θέσεων και οικονομικής οργάνωσης κατά την Γεωμετρική και Αρχαϊκή περίοδο στον αρχαίο δήμο της Αιξωνής

12.00–12.15 Alexandridou Alexandra, Andreou Amygdalia, Chryssoulaki Stella, Mazarakis Ainian Alexandros
"He who inherits a hill must climb it". Returning to the hill of Lathouriza at Vari

12.15–12.30 Ανδρέου Αμυγδαλιά, Σιμέλη Ειρήνη
Η πεδιάδα της Βάρης από τον 8ο έως τον 6ο αι. π.Χ.

12.30–12.45 Πέτρου Κατερίνα, Ραυτοπούλου Στέλλα
Μεταξύ Προσπάλτων και Θορών: η Βαλομάνδρα κατά τη Γεωμετρική και Αρχαϊκή εποχή

12.45 –13.05 Συζήτηση / Discussion

13.05–15.00 Διάλειμμα / Break

Προεδρείο / Chair: John Papadopoulos – Konstantina Benissi

15.00–15.15 Murray Sarah, Godsay Melanie, Erny Grace
The Early Iron Age and Archaic Period around Porto Rafti Bay: insights from recent surface survey data

15.15–15.30 Στεφανοπούλου Μαρία
Νεώτερες αρχαιολογικές μαρτυρίες για τη Γεωμετρική και Αρχαϊκή περίοδο στην Κηφισιά

15.30–15.45 Charalambidou Xenia, Andrikou Eleni, Dakouri–Hild Anastasia, Davis Steve, Chidiroglou Maria
Adding Aphidna/Kotroni to the archaeological map of Early Iron Age and Archaic – Classical Attica through the KASP interdisciplinary project

15.45–16.00 Παπαδημητρίου–Γραμμένου Άννα, Γεωργίου–Γκέκα Περσεφόνη, Πετρίδης Πλάτων, Καλλιγά Κυριακή, Καρακίτσου Έλενα
Η ανασκαφή στο λόφο Κοτρώνι Καπανδριτίου και η σημασία των ευρημάτων της κατά την Πρώιμη Εποχή του Σιδήρου και την Αρχαϊκή περίοδο

16.00–16.15 Δημάκη Ιωάννα
Κατάλοιπα του φαληρικού λιμένα και των επιπέδων χρήσης της ευρύτερης ακτής του

16.15–16.35 Συζήτηση / Discussion

16.35–17.00 Διάλειμμα / Coffee Break

Προεδρείο / Chair: Nota Kourou – Eleni Banou

17.00–17.15 Ασημάκου Ελένη
Ένα τεχνικό έργο των Πρώιμων Ιστορικών χρόνων στην Ανάβυσσο

17.15–17.30 Bergemann Johannes, Docter Roald, Alexandridou Alexandra, Klug Rebecca, Stal Cornelis, Drillat Quentin, Regnier Killian
An Early Iron Age house in Thorikos – New evidence from excavations in 2021/2022

17.30–17.45 Papadatos Yannis, Vavouranakis Giorgos, Dimakis Nikolas
The Late Bronze Age–Early Iron Age transition at Plasi, Marathon: new evidence from the excavations of the National and Kapodistrian University of Athens

17.45–18.00 Mazarakis Ainian Alexandros, Vlachou Vicky, Chatzinikolaou Eleni
(Mapping) Household organization in Early Iron Age Oropos

18.00–18.20 Συζήτηση / Discussion

18.20 Reception

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 9 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ / FRIDAY 9 DECEMBER

ΙΕΡΑ ΚΑΙ ΛΑΤΡΕΥΤΙΚΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ
SANCTUARIES AND CULT PRACTICES

Προεδρείο / Chair: Athena Tsingarida – Jutta Stroszeck

09.30–09.45 Van Damme Trevor
New Early Iron Age finds from the Mycenaean fountain on the North Slope of the Acropolis

09.45–10.00 Σιουμπάρα Ελισάβετ
Το μυκηναϊκό τείχος της Ακρόπολης των Αθηνών, η εξελικτική του πορεία ως τα Περσικά και η συμβολή του στον καθορισμό του περιβάλλοντος χώρου του ιερού της Αθηνάς

10.00–10.15 Livieratou Antonia
The pottery assemblage from the Kokkinogenis plot in the area of Plato's Academy, Athens, and its ritual implications

10.15–10.30 Παλαιοκρασσά Λυδία, Πετράκης Μανόλης, Ρογκενμπούγκε Μισέλ
Η λατρεία στο ιερό του Διός Παρνησσίου μέσα από τα μεταλλικά αντικείμενα

10.30–10.40 Συζήτηση / Discussion

10.40–11.00 Διάλειμμα / Coffee Break

Προεδρείο / Chair: Petros Themelis – Eva Simantoni-Bournia

11.00–11.15 Kaoura Ioulia
The "Solonian" Telesterion revisited: the old and a new reconstruction

11.15–11.30 Κακαβογιάννη Όλγα
Το θρησκευτικό κέντρο του αρχαίου δήμου Μυρρινούντος κατά τους προκλασικούς χρόνους

11.30–11.45 Kakavogianni Olga, Andrikou Eleni, Petrochilos Nikolaos
ἐν δὲ Πρασιεῦσιν Ἀπόλλωνός ἐστι ναός (Paus. 1.31.2): The material dated from the Late Helladic to the Archaic period

11.45–12.05 Συζήτηση / Discussion

12.05–12.30 Διάλειμμα / Coffee Break

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗ
ECONOMY AND PRODUCTION

Προεδρείο / Chair: Edward Harris – Alexandros Mazarakis Ainian

12.30–12.45 Bonnier Anton, Fachard Sylvian
Agriculture, land use, and environment in Early Iron Age and Archaic Attica

12.45–13.00 Dimova Bella
Textile economy in Athens during the Early Iron Age and the Archaic period

13.00–13.15 Hulek Frank
Laurion in Late Archaic times: new data from a survey at Ari near Anavyssos

13.15–13.30 Στάθη Μαρία, Μπούφαλης Άγγελος
Νέα στοιχεία για την οικονομική δραστηριότητα στη Λαυρεωτική κατά την Αρχαϊκή περίοδο

13.30–13.45 Μουγνάι Μαρία
Ευρήματα Γεωμετρικών χρόνων από την ανασκαφή στο οικόπεδο Μακρυγιάννη, για την κατασκευή του σταθμού του ΜΕΤΡΟ «Ακρόπολη»

13.45–14.00 Μπουγάτσου Ιωάννα
Προκαταρκτική παρουσίαση καταλοίπων Γεωμετρικών χρόνων από την ανασκαφή στο Οικόπεδο Μακρυγιάννη για την ανέγερση του Μουσείου Ακρόπολης

14.00–14.20 Συζήτηση / Discussion

14.20–16.30 Διάλειμμα / Break

16.30–18.30 Συνεδρία Poster / Poster session
Μουσείο Παύλου και Αλεξάνδρας Κανελλοπούλου (Θεωρίας 12, Πλάκα) / Paul and Alexandra Canellopoulos Museum (12, Theorias Str., Plaka)

ΣΑΒΒΑΤΟ 10 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ / SATURDAY DECEMBER 10

ΤΑΦΙΚΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ
BURIAL CUSTOMS

Προεδρείο / Chair: Anastasia Gadolou – Jenny Wallensten

09.30–09.45 **Rönnberg Maximilian**
Funerary variability in Early Iron Age and Early Archaic Attica

09.45–10.00 **Ruppenstein Florian**
The Kerameikos in the Early Iron Age and in modern scholarship: an overview

10.00–10.15 **Σακκά Νίκη**
Ταφές Γεωμετρικών χρόνων στο οικόπεδο Μακρυγιάννη

10.15–10.30 **Κοκκολιού Τώνια**
Νέα στοιχεία από την σωστική ανασκαφή της οδού Αθ. Διάκου 7, νοτιοανατολικά της Ακροπόλεως

10.30–10.45 **Βλαντή Δάφνη**
Οι εγχυτρισμοί από το υστερογεωμετρικό – αρχαϊκό νεκροταφείο στην οδό Σαπφούς 12

10.45–11.00 **Chryssoulaki Stella, Alexandridou Alexandra, Pappas Ioannis**
«Φαληρόθεν». The Attic funerary landscape viewed from Phaleron

11.00–11.20 Συζήτηση / Discussion

11.20–11.45 Διάλειμμα / Coffee Break

Προεδρείο / Chair: Christina Merkouri – Nikolas Papadimitriou

11.45–12.00 **Παπαγγελή Καλλιόπη**
Ελευσίνα: συστάδα τάφων Γεωμετρικής περιόδου, στην παρυφή της Ιεράς οδού

12.00–12.15 **Γαλάτη Σοφία**
Η Ανατολίζουσα περίοδος στο αρχαίο νεκροταφείο της Κηφισιάς

12.15–12.30 **Χατζηδημητρίου Αθηνά**
Ταφή Υστερογεωμετρικών χρόνων από την Άνοιξη Αττικής

12.30–12.45 **Γιαμαλίδη Μαίρη, Χριστακοπούλου Γιούλικα**
Νεκροταφείο Υστερογεωμετρικών/Αρχαϊκών/Κλασικών χρόνων στη Βούλα Αττικής. Μια προκαταρκτική προσέγγιση στη διαχρονική εικόνα της πολιτισμικής ιστορίας της θέσης μέσα από τις ταφικές πρακτικές

12.45–13.00 Καζαζάκη Χριστίνα
Λαθούριζα Βάρης. Ανασκαφή τάφων της Υστερογεωμετρικής περιόδου

13.00–13.20 Συζήτηση / Discussion

13.20–15.00 Διάλειμμα / Break

Προεδρείο / Chair: Stella Chryssoulaki – Sylvian Fachard

15.00–15.15 Καζά–Παπαγεωργίου Κωνσταντίνα
Ο δήμος του Ευωνύμου πριν και μετά την πολιτειακή μεταρρύθμιση του Κλεισθένη, μέσα από γνωστά και νέα ταφικά σύνολα

15.15–15.30 Πέτρου Κατερίνα
Νεκροταφείο των Γεωμετρικών, Αρχαϊκών και Κλασικών χρόνων στη Μερέντα Μαρκοπούλου Μεσογαίας

15.30–15.45 Δημητριάδου Ειρήνη
Τμήμα αρχαίου παρόδιου νεκροταφείου στη θέση Πούσι Καλογέρι στο Μαρκόπουλο Μεσογαίας

15.45–16.00 Μέξη Μαρία, Ντούνη Κερασία, Παπαφλωράτου Ελένη
Από την κοινότητα στον δήμο, συνέχεια στη χρήση του χώρου. Πρόσφατα ταφικά ευρήματα των Γεωμετρικών χρόνων από την Παιανία

16.00–16.15 Vlachou Vicky
Exploring the funerary landscape of Early Iron Age Marathon

16.15–16.35 Συζήτηση / Discussion

16.35–17.00 Διάλειμμα / Coffee Break

ΜΕΛΕΤΗ ΣΚΕΛΕΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΛΟΙΠΩΝ
STUDY OF HUMAN REMAINS

Προεδρείο / Chair: Takis Karkanas – Ioanna Moutafi

17.00–17.15 Κοντοπανάγου Μαριλένα, Λάγια Άννα
Η παρουσία βρεφικών οστών σε καύσεις από το νεκροταφείο των Υπομυκηναϊκών–Πρωτογεωμετρικών χρόνων επί της οδού Ηρώδου Αττικού 2 στην Αθήνα

17.15–17.30 Buikstra Jane, Prevedorou Eleanna, Shea Timothy
Deathscapes and lifescapes between the sea and the asty: the Phaleron cemetery

17.30–17.45 Συρογιάννη Αλεξάνδρα
Η καύση των σωμάτων ως ταφική πρακτική στην Αττική της Αρχαϊκής περιόδου: ιατροδικαστική προσέγγιση, βάσει νέων περιπτώσεων από την ανασκαφή του οικοπέδου του Ιδρύματος Σ. Νιάρχος στο Δέλτα Φαλήρου

17.45–18.00 Lagia Anna, Patterson Sydney
The treatment of infants and children in the Geometric and Archaic periods: infant burials from the cemeteries of Thorikos

18.00–18.15 Συζήτηση / Discussion

ΚΥΡΙΑΚΗ 11 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ / SUNDAY DECEMBER 11

ΥΛΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ
MATERIAL CULTURE

Προεδρείο / Chair: Olga Palagia – Dimitris Plantzos

09.30–09.45 Kotsonas Antonis
The "Cultural Backwardness" of early Attica? A materialist perspective on the Attic epigraphic record of the 8th and 7th centuries BCE

09.45–10.00 Kiderlen Moritz, Hein Anno, Lis Bartek, Papadopoulos John
Athenian bronze tripods from the north slope of the Acropolis

10.00–10.15 Houby–Nielsen Sanne
New light on the female ivory figurines and bone plaques from Dipylon tombs XIII and XI

10.15–10.30 Πούλου Τατιάνα
Χρυσά Αθηναϊκά κοσμήματα Γεωμετρικών χρόνων: Η περίπτωση της γυναικείας ταφής των Δυτικών Λόφων

10.30–10.40 Συζήτηση / Discussion

10.40–11.00 Διάλειμμα / Coffee Break

Προεδρείο / Chair: Dimitris Palaiothodoros – Yannis Bassiakos

11.00–11.15 Αλεξανδροπούλου Άννα
Η πρωτοαττική κεραμική από το νεκροταφείο του Φαλήρου

11.15–11.30 Πετράκης Μανόλης, Παναγοπούλου Αικατερίνη, Ζαχαριάς Νικόλαος
Συνδυαστική μελέτη μεταλλικών αντικειμένων των Γεωμετρικών και Αρχαϊκών χρόνων από το νεκροταφείο στο Δέλτα Φαλήρου

11.30–11.45 Σκαράκη Βασιλική
Αττικό εργαστήριο σφραγιδόλιθων του 7ου αι. π.Χ. Το σύνολο από το ιερό της Αρτέμιδος Βραυρωνίας

11.45–12.00 Κολοτούρου Κατερίνα
Τα μεταλλικά ευρήματα από τη Σκάλα Ωρωπού

12.00–12.15 D'Acunto Matteo
Attic pottery of the 8th–7th centuries BC in the Central and Western Mediterranean: exchange systems and networks between Greek communities and native peoples

12.15–12.35 Συζήτηση / Discussion

12.35–13.00 Διάλειμμα / Coffee Break

ΕΠΑΦΕΣ ΚΑΙ ΔΙΚΤΥΑ
INTERACTIONS AND NETWORKS

Προεδρείο / Chair: Nikolaos Stampolidis – Jennifer Neils

13.00–13.15 Arrington Nathan
Protoattic pottery in its regional and Mediterranean contexts

13.15–13.30 Καλλιγά Κυριακή
Η Αττική στη Βοιωτία. Η παρουσία Αθηναίων αγγειογράφων στη Θήβα και η γένεση του πρωτοβοιωτικού και του μελανόμορφου βοιωτικού ρυθμού

13.30–13.45 Logothetis Dimitris, Roussos Philippos
Aegyptiaca Atheniensia et Attica. *Preliminary remarks on Egyptian and Egyptianizing artefacts from Early Iron Age Athens, Attica, and the Saronic Gulf*

13.45–14.00 Συζήτηση / Discussion

14.00–15.00 Συμπεράσματα – Γενική συζήτηση / Concluding remarks – General discussion

ΣΥΝΕΔΡΙΑ POSTER / POSTER SESSION

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 9 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ / FRIDAY 9 DECEMBER

16.30-18.30, Μουσείο Παύλου και Αλεξάνδρας Κανελλοπούλου (Θεωρίας 12, Πλάκα) / Paul and Alexandra Canellopoulos Museum (12, Theorias Str., Plaka)

ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ
TOPOGRAPHY

Dreni Stella
New finds from the Academy of Plato. The case of the Phaonos and Dionysou Str. plot

Καρκάνη Αικατερίνη
Αρχαϊκές ενδείξεις από μια σωστική ανασκαφή στην περιοχή της Ακαδημίας Πλάτωνος στην Αθήνα - προκαταρκτική παρουσίαση του υλικού

Κοκκολιού Τώνια, Κοντοπανάγου Μαριλένα
Νέα εγκατάσταση των Γεωμετρικών χρόνων σε οικόπεδο στη συμβολή των οδών Βασιλικών, Λένορμαν και Τριπόλεως στον Κολωνό, Αθήνα

Martens Brian
A new Late Archaic Herm from the north slope of the Areopagos

Ντόβα Ανθή
Θέσεις Γεωμετρικών και Αρχαϊκών χρόνων στη δυτική πλευρά του Υμηττού

Χαιρετάκης Γιάννης
Το Αμπελάκι της Σαλαμίνας κατά τον 6ο αι. π.Χ. Η δημιουργία του άστεως του νησιού

Papagiannakis Konstantinos, Alexandridou Alexandra
Some unknown non-funerary evidence for habitation in "Submycenean" and Protogeometric Athens

ΤΑΦΙΚΑ ΕΘΙΜΑ
BURIAL PRACTICES

Ασημάκου Ελένη
Γεωμετρικές ταφές από νεκροταφείο στις όχθες του Κηφισού στο Αιγάλεω

Barlou-Jaeggi Vasiliki
"Steinmale, Grabhügel, Baustümpfe": revisiting the funerary topography of 6th c. BC Athenian Kerameikos

Dalsoglio Simona
The trench-and-hole cremation: an Athenian way of burning and burying the dead

Καζά-Παπαγεωργίου Κωνσταντίνα, Καλαποθάκη Ελεάννα, Πρεβεδώρου Ελεάννα, Βαλσαμής Λάζαρος
Νεκροταφείο του 8ου και του 7ου αι. π.Χ. στο αμαξοστάσιο του Τραμ στο Ελληνικό

Καπετανοπούλου Ανδρομάχη, Σιδέρη Αγγελική
Τάφος Μέσης Γεωμετρικής περιόδου στην συμβολή των οδών Σικίνου και Καραϊσκάκη στα Αμπελάκια του Δήμου Σαλαμίνας

Lambrugo Claudia
Turning world new insights into the burial practices of Early Iron Age Athens

Λέκα Ευριδίκη
Τα αρχαϊκά νεκροταφεία της Αθήνας μέσα από τα επιτύμβια γλυπτά

Μανιάκη Άρτεμις
Οι γυναίκες κάνουν τη διαφορά! Περιπτώσεις διακεκριμένων «γυναικείων» ταφών στην Αθήνα και την Αττική κατά την Πρώιμη Εποχή του Σιδήρου. Διαπιστώσεις, ομοιότητες και διαφορές

Πλασσαρά Άννα
Ταφές Γεωμετρικών χρόνων από το Γέρακα Αττικής

Σπανός Στέφανος
Το νεκροταφείο της οδού Ανατολής αρ. 8-6 στο Φούρεσι-Γλυκά Νερά Παιανίας

Stockhammer Philipp, Papadimitriou Nikolas, Andrikou Eleni, Kountouri Elena, Merkouri Christina, Chryssoulaki Stella, Krause Johannes, Mittnik Alissa, Ringbauer Harald, Skourtanioti Eirini, Tiliakou Anthi
The Attica Archaeogenetic Project: a collaboration of the Ephorates of Attica and the Max Planck Institute for Evolutionary Anthropology

Wilde Jennifer
Imitations of Cypriot-type bronze tripods and related vessel stands

Ζούβελου Πένυ
Τύμβος Αρχαϊκών χρόνων στην Παιανία

ΙΕΡΑ ΚΑΙ ΛΑΤΡΕΥΤΙΚΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ
SANCTUARIES AND RITUALS

Γιαμαλίδη Μαίρη, Πετρόπουλος Σπύρος
Η αρχαϊκή φάση του βωμού του Απόλλωνος Ζωστήρος στη Βουλιαγμένη Αττικής

Chryssoulaki Stella, Krapf Tobias, de Polignac François, Vokotopoulos Leonidas, Michalopoulou Sofia, André Jérôme
Hellanion Oros on Aegina: a mountain peak site in plain view of Athens

Docter Roald, van den Eijnde Floris, Karali Liliane, De Smet Silke
Votive offerings from the Thorikos survey 2015-2017

D'Onofrio Anna-Maria
The 'Proto-Attic Deposit' and the ritual and commensal practices in the Geometric House in the Athenian Agora

ΜΕΤΑΛΛΟΥΡΓΙΑ
METALLURGY

Kayafa Maria
Diachronic Lavrion? Lead Isotope data, ore mining and metallurgy in Attica from the Early Iron Age to the Archaic period

ΕΠΑΦΕΣ ΚΑΙ ΔΙΚΤΥΑ
INTERACTIONS AND NETWORKS

Γιαννοπούλου Μαρία
Διασυνδέσεις μεταξύ Αττικής και Τροιζηνίας στην Πρώιμη Εποχή του Σιδήρου και στην Αρχαϊκή περίοδο

Greger Daniela
Neighbourly relationships: Attic and Euboean interactions in the Early Iron Age

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ

ABSTRACTS

Alexandridou Alexandra, Andreou Amygdalia, Chryssoulaki Stella, Mazarakis Ainian Alexandros

"He who inherits a hill must climb it". Returning to the hill of Lathouriza at Vari in 1939

Phoivos Stavropoullos detected the remains of at least 24 buildings on the rather narrow plateau on the top of the hill of Lathouriza, forming part of the southern end of Mount Hymettus, west of modern Vari and north of Varkiza, along the south coast of Attica. These architectural remains on the hill of Lathouriza are still featuring in the bibliography as belonging to the only early settlement of Attica, a characteristic example for studying settlement patterns in the Early Iron Age and the Archaic period in mainland Greece.

Despite the importance of the site for the topography of the Attic countryside, it was never systematically excavated. Stavropoullos' exploration lasted for 3 weeks and focused on particular structures —the round tholos at the middle of the plateau and a building unit, later interpreted as a ruler's dwelling— but the rest of the buildings remained unexplored. The monograph of 1985 by Hans Lauter, dedicated to the site, was simply based on his own surface survey, while the subsequent studies in the 1990s by A. Mazarakis Ainian on the archives kept at the Athens Archaeological Society, including Stavropoullos' excavation diary.

In 2021, the Ephorate of Antiquities of Piraeus and the Islands, in collaboration with the Universities of Ioannina and Thessaly, returned to the hill of Lathouriza for cleaning operations, before the initiation of a systematic excavation project. This paper presents the results of these first acts and the preliminary thoughts on the character and life cycle of one of the most fascinating sites in Attica.

Αλεξανδροπούλου Άννα

Η πρωτοαττική κεραμική από το νεκροταφείο του Φαλήρου

Οι πρόσφατες ανασκαφές της Εφορείας Πειραιώς και Νήσων στο Φάληρο αποκάλυψαν ένα εκτεταμένο νεκροταφείο με σχεδόν 2.000 ταφές που ανατρέπει την μέχρι σήμερα εικόνα για την απουσία μεγάλων οργανωμένων χώρων ταφής στην Αττική και γίνεται καταλύτης για την επανεξέταση διαδεδομένων θεωριών περί αποκλειστικού προνομίου των ανώτερων κοινωνικών τάξεων στο δικαίωμα της ταφής κατά τον 7ο αι. π.Χ. Ταυτόχρονα, τα νέα ευρήματα της πρωτοαττικής κεραμικής από το Φάληρο, τα οποία αποτελούν το αντικείμενο της παρουσίασης, μάς επιτρέπουν να αναθεωρήσουμε την παγιωμένη άποψη στην έρευνα περί «φτωχής» κεραμικής. Και αυτό γιατί μαζί με τα μικρογραφικά αγγεία με τον απλό στερεότυπο γραμμικό διάκοσμο, τα λεγόμενα φαληρικά, συνυπάρχουν και πρωτοαττικά αγγεία με αναπαραστάσεις οπλιτών, ιππέων και πομπής ανδρών, όπως η περίφημη πομπή ανδρών στο γνωστό υποστατό του Ζ. του Πολύφημου, καθώς και μυθολογικές παραστάσεις εφάμιλλες του αμφορέα με την τύφλωση του Πολύφημου από την Ελευσίνα.

Στόχος της παρούσας ανακοίνωσης είναι –πέρα από την τυπολογική και χρονολογική κατάταξη των αγγείων και τη συγκριτική εξέτασή τους με παρόμοια ευρήματα από αττικά νεκροταφεία, σημεία αναφοράς στην έρευνα (Κεραμεικός–Θορικός–Ελευσίνα) ή πρόσφατα δημοσιευμένα (Χαλάνδρι–Παλαιά Κοκκινιά)– η ανάδειξη του πολυδιάστατου χαρακτήρα της κεραμικής του 7ου αι. από το Φάληρο. Αυτός έχει ως αποτέλεσμα τα κοινά σημεία του Φαλήρου με τα υπόλοιπα αττικά νεκροταφεία της εποχής να είναι περισσότερα από όσο σήμερα φανταζόμαστε.

Ανδρέου Αμυγδαλιά, Σιμέλη Ειρήνη

Η πεδιάδα της Βάρης από τον 8ο έως τον 6ο αι. π.Χ.

Η κατοίκηση στην περιοχή της Βάρης ανάγεται στους Προϊστορικούς χρόνους, καθώς πρόκειται για ευνοημένη γεωγραφικά θέση. Η εύφορη πεδιάδα προστατεύεται από χαμηλούς λόφους γύρω από τον Υμηττό, που παρείχαν εύκολη επικοινωνία με τις υπόλοιπες περιοχές στα ευρύτερα Μεσόγεια και με την ενδοχώρα. Στα τέλη του 15ου αι. π.Χ εγκαταστάθηκαν πληθυσμοί στο λόφο Καμίνι οργανώνοντας οικισμό και νεκροταφείο. Η μυκηναϊκή παρουσία σταματά στα μέσα του 12ου αι. π.Χ. Σύμφωνα με τις ταφές που έχουν ανασκαφεί στην περιοχή, ενδείξεις κατοίκησης της περιοχής απουσιάζουν μέχρι τον 8ο αι. π.Χ,. Περίπου το 700 π.Χ., αρχίζει να χρησιμοποιείται ο λόφος της Λαθούριζας και οι νέοι κάτοικοι οργανώνουν χώρους ταφής στην περιοχή Χέρωμα. Ο οικιστικός πυρήνας του 5ου και 4ου αι. π.Χ. χωροθετείται σχεδόν σε όλη την έκταση των ορίων της σημερινής Βάρης, καθώς τα δημοσιευμένα στοιχεία και οι σωστικές ανασκαφές καταδεικνύουν έναν ακμαίο και πλούσιο αττικό δήμο (δήμος Αναγυρούντος). Η προβληματική της επιστημονικής κοινότητας αφορά στην πιθανή χωροθέτηση των οικιστικών καταλοίπων της Αρχαϊκής εποχής στην ευρύτερη περιοχή της Βάρης και ο συσχετισμός τους με τα πλούσια νεκροταφεία της, δεδομένου ότι μέχρι σήμερα δεν έχουν εντοπιστεί ή δεν έχουν διασωθεί.

Στην παρούσα ομιλία θα γίνει προσπάθεια να αναπτυχθεί η προβληματική που αφορά στην κατοίκηση και χρήση της πεδιάδας της Βάρης από τον 8ο έως και τον 6ο αι. π.Χ, αξιοποιώντας τα αρχαιολογικά δεδομένα από τις σωστικές ανασκαφές της τελευταίας δεκαετίας της Εφορείας Αρχαιοτήτων Πειραιώς και Νήσων σε σχέση με τα μέχρι σήμερα δημοσιευμένα στοιχεία.

Arrington Nathan

Protoattic pottery in its regional and Mediterranean contexts

The painted pottery produced in Attica in the late 8th and 7th centuries (Protoattic) has often been associated with elite consumption participating in an Orientalizing phenomenon. This perspective is narrow in terms of both the social group using the ware (the top) and the geographic connections (a distant East). A more comprehensive treatment of the

evidence offers different perspectives. This paper examines the information that Protoattic pottery, its makers, and archaeological contexts can provide on connectivity within and outside of Attica. The goals are to explore the extent to which the region communicated with the outside world and within itself and to elucidate the dynamics —market, social, and individual— shaping connectivity.

At the Mediterranean scale, painted ceramics received wide distribution, but were not subject to robust market demand. Painters themselves were highly mobile. Influences from Corinth and the Cyclades are particularly apparent in style and iconography, and these areas may have been important vectors to connect Attica to the wider currents of trade and ideas. The west (Italy) also played an undervalued role. At the regional scale, distribution patterns within Attica show the mobility of artists and now they responded to local needs. Distinctive personalities emerge from some painters' work, but there is also evidence for collaboration with other craftsmen. Examining's ceramics and their makers offers a means to uncover some of the dynamics behind the phenomenon of connectivity in the Early Iron Age and to be more precise about the geographic areas involved.

Ασημάκου Ελένη

Ένα τεχνικό έργο των Πρώιμων Ιστορικών χρόνων στην Ανάβυσσο

Η παρούσα εργασία αφορά στην παρουσίαση νέων αρχαιολογικών ευρημάτων των Πρώιμων Ιστορικών χρόνων από την περιοχή της Αναβύσσου που αποκαλύφθηκαν κατά την διενέργεια σωστικής ανασκαφής στο πλαίσιο διάνοιξης τάφρου για την κατασκευή αγωγού ομβρίων. Συγκεκριμένα, πρόκειται για ένα τεχνικό έργο διευθέτησης ρέματος των Γεωμετρικών–Αρχαϊκών χρόνων, έναν αγωγό με λιθόκτιστα τοιχία για τον έλεγχο της ροής του νερού. Ανάλογες εδαφοκλιματικές συνθήκες οδήγησαν τους σημερινούς κατοίκους και αυτούς του 8ου-7ου και 6ου αι. π.Χ. στην ίδια ενέργεια: την κατασκευή έργων για να δαμαστεί το νερό και να προστατευτούν οι οικισμοί και οι καλλιέργειες που απλώνονται στην περιοχή.

Ο αγωγός που κατασκευάστηκε μέσα στον 8ο αι., και χρησιμοποιούνταν έως τουλάχιστον τον 5ο αι. π.Χ., βρισκόταν σε άμεση σχέση με ένα σύνολο σύγχρονών του κτηρίων που αναπτύσσονταν εκατέρωθέν του, καταδεικνύοντας την ύπαρξη ενός ακόμα πυρήνα ζωής, πέραν των ήδη γνωστών, στην περιοχή όπου τοποθετείται ο αρχαίος δήμος της Αναφλύστου.

Η σταδιακή άνοδος της στάθμης του νερού και οι καταστροφές που προκαλούσε επέτασσαν συνεχείς επισκευές στον ίδιο τον αγωγό και στα γειτονικά κτίσματα και μετά από ένα χρονικό διάστημα δημιουργούνταν η ανάγκη ανύψωσης της στάθμης τους. Έτσι έχουμε μία αλλαγή μετά το β΄μισό του 8ου αι., πιθανότατα κατά τον 7ο αι. π.Χ., και μία δεύτερη στο τέλος του 6ου-αρχές 5ου αι. π.Χ.

Τα νέα αυτά στοιχεία προστίθεται στο πλέγμα των αρχαιολογικών δεδομένων (τοπογραφικών–οικιστικών–ταφικών) που έχουμε για την περιοχή της Αναβύσσου και ανασυστήνουν την εικόνα της κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής ζωής στην περιοχή κατά την αρχαιότητα.

Ασημάκου Ελένη

Γεωμετρικές ταφές από νεκροταφείο τους όχθες του Κηφισού στο Αιγάλεω *(poster)*

Στη δυτική όχθη του Κηφισού, στην περιοχή του σημερινού δήμου Αιγάλεω αποκαλύφθηκε, στο πλαίσιο σωστικής ανασκαφής, νεκροταφείο με χρήση από τους προϊστορικούς έως τους ρωμαϊκούς χρόνους, το οποίο στο νότιο τμήμα του είχε καταστραφεί από βυζαντινό οικισμό. Στην παρούσα εργασία θα παρουσιαστούν οι γεωμετρικές ταφές του νεκροταφείου. Πρόκειται κυρίως για ταφές με δευτερογενείς καύσεις σε λακκοειδείς τάφους, λαξευμένους στο φυσικό έδαφος (βραχοκιμηλιά). Οι τάφοι στην πλειονότητά τους περιείχαν το τεφροδόχο αγγείο και μικρότερα αγγεία ως κτερίσματα. Τους από τους συστάδες τάφων εντάσσονταν σε λιθόκτιστους ταφικούς περιβόλους, ενώ υπήρχαν και μεμονωμένοι τάφοι με περίβολο. Σε κάποιους από τους τάφους σώζονταν τα σήματά τους, λίθινες πλάκες ή πήλινα αγγεία. Τους παραπάνω ταφές προστίθενται και δύο επάλληλες και κτερισμένες ταφές ζώων, τους αλόγου και τους σκύλου που είχαν τοποθετηθεί μέσα σε φρέαρ λαξευμένο στο φυσικό έδαφος. Και τους δύο ταφές έλειπαν τα κεφάλια των ζώων.

Οι γεωμετρικές ταφές από το παρακηφίσιο νεκροταφείο στο Αιγάλεω αποτελούν μία ακόμα πηγή πληροφοριών για τη στάση των Αθηναίων του 9ου και 8ου αιώνα π.Χ. απέναντι στο θάνατο. Παράλληλα τροφοδοτούν με νέα δεδομένα τον «διάλογο» (ιστορικό, κοινωνικό, εικαστικό) που υπάρχει ανάμεσα στο νεκροταφείο του Κεραμεικού και τα περιφερειακά νεκροταφεία τους Αττικής στη Γεωμετρική εποχή, αλλά και εμπλουτίζουν τα στοιχεία που συνθέτουν την τοπογραφική, ιστορική και κοινωνική εικόνα της περιοχής στην οποία βρέθηκαν κατά τους Γεωμετρικούς χρόνους.

Barlou-Jaeggi Vasiliki

Steinmale, Grabhügel, Baustümpfe": revisiting the funerary topography of 6th c. BC Athenian Kerameikos *(poster)*

Among the early necropoleis of Athens and Attica, the Kerameikos is certainly one of the best studied, not to say the best studied cemetery. This is not least the merit of Karl Kübler (cited in the title), who presented his detailed excavation results of the necropolis from the Early Iron Age to the mid-5th c. BC in successive volumes of the Kerameikos series (vol. 4-7). The burial complexes and inventories of the Early Iron Age graves have repeatedly been the focus of subsequent research, with some extensive recent studies (e.g. Doronzio 2018). For the findings and the topography of the Archaic period, however, corresponding

comprehensive works are lacking. During this period the cemetery seemingly underwent a remarkable change: while it was already densely occupied in the 7th c. BC, a certain respect for existing graves, tumuli and burial structures seems to have been taken into account when constructing new graves. This respect for what already existed apparently diminished in the course of the 6th c. BC, as the cemetery continued to expand. The graves, mounds or grave buildings overlap strongly, are virtually nested within each other, even within short temporal sequences.

The aim of this study is to provide an overview of the funerary topography of the Archaic Kerameikos on the basis of Kübler's publications, and to elucidate some central questions, such as the life span of grave monuments, tumuli and grave buildings, their spatial distribution and their possible interrelations.

Bergemann Johannes, Docter Roald, Alexandridou Alexandra, Klug Rebecca, Stal Cornelis, Drillat Quentin, Regnier Killian

An Early Iron Age house in Thorikos – New evidence from excavations in 2021/2022

During the short fieldwork campaign in September 2021, limited by the Covid-19 pandemic, a team of Ghent and Göttingen Universities excavated a small area on the southeastern lower slope of the Velatouri Hill at Thorikos, directed by Prof. Roald Docter (Ghent) and Prof. Johannes Bergemann (Göttingen). Only 25m above sea level, four walls were discovered that form part of a larger, rectangular and probably domestic structure with a courtyard. The carefully built drystone walls are preserved up to a height of about 0.40m. The light brown-reddish material between the walls may originally have been part of the make-up of the mudbrick upper structure. Two more or less complete ceramic vessels were found, a black painted oinochoe and a skyphoid krater, lying in a fallen position next to wall T21-702; on top of which were a series of rectangular flat stones, that may have belonged to the collapse of a roof. A first study of these vessels suggests that they are of Final Protogeometric or Early Geometric date. Their position seems to give a terminus for the abandonment of the structure and, hence, for its construction, in the late 10th or 9th c. BC.

Continuation of the excavation, scheduled for summer of 2022, is expected to clarify the extent of the building, its function and chronology. There are only very few structures of this shape and of that early date in Attica. In combination with the few Early Iron Age structures from Thorikos, excavated in the 60ies of the last century, the new evidence sheds an extremely interesting light on the layout and development of habitation in Thorikos during the Protogeometric and Geometric periods.

Βλαντή Δάφνη

Οι εγχυτρισμοί από το υστερογεωμετρικό – αρχαϊκό νεκροταφείο στην οδό Σαπφούς 12

Οι σωστικές ανασκαφές που διενεργήθηκαν το 1967 επί της οδού Σαπφούς 12, έφεραν στο φως τμήμα οργανωμένου νεκροταφείου της Ύστερης Γεωμετρικής και της Αρχαϊκής εποχής στην περιοχή ανάμεσα στις Ήριες και τις Αχαρνικές Πύλες. Οι τάφοι που εντοπίστηκαν ήταν, ως επί το πλείστον, κτερισμένοι εγχυτρισμοί, οι οποίοι βρέθηκαν μέσα σε πλούσια διακοσμημένους αμφορείς, πίθους και υδρίες. Σε άμεση γειτνίαση με τους εγχυτρισμούς εντοπίστηκαν τουλάχιστον δύο ακόμη σύγχρονοι ενταφιασμοί σε λάκκους, καθώς και ένας γεωμετρικός τοίχος. Το νεκροταφείο προφανώς επεκτεινόταν και στο διπλανό οικόπεδο (οδός Σαπφούς 10), όπως φαίνεται από τη σωστική ανασκαφή που διενεργήθηκε λίγο αργότερα, το 1976.

Στόχος της παρούσας ανακοίνωσης είναι η λεπτομερής παρουσίαση των ανασκαφικών δεδομένων από το αδημοσίευτο έως τώρα αυτό νεκροταφείο και η ένταξή του στο σύγχρονο ταφικό τοπίο της Αθήνας και της Αττικής. Καθώς η ταφική συμπεριφορά αποτελεί μείζονα χώρο κοινωνικής έκφρασης και διαπραγμάτευσης, η μελέτη των εγχυτρισμών από το συγκεκριμένο νεκροταφείο και η σύγκρισή τους με σύγχρονες ταφές του ίδιου τύπου, θα χρησιμοποιηθούν για την ανάδειξη του σύνθετου χαρακτήρα της — συχνά παραμελημένης από την έρευνα— πρακτικής του εγχυτρισμού. Επιπλέον, καθώς ο εγχυτρισμός αποτελεί τον επικρατέστερο τρόπο ταφής των βιολογικά νεώτερων ατόμων στην Αττική από τα τέλη του 8ου έως και τις αρχές του 5ου αι. π.Χ., η συζήτηση αυτή θα οδηγήσει στην καλύτερη κατανόηση της συμπεριφοράς των αττικών κοινοτήτων απέναντι στο θάνατο των νεώτερων μελών τους.

Buikstra Jane, Prevedorou Eleanna, Shea Timothy

Deathscapes and lifescapes between the sea and the asty: the Phaleron cemetery

Recent rescue excavations (2012–2017) at the Phaleron Bay for the construction of the Stavros Niarchos Foundation Cultural Center, conducted by the Ephorate of Antiquities of Piraeus and the Islands, revealed over 1.700 burials, associated with the cemetery area originally recovered 100 years ago. The Phaleron cemetery dates to the 8th–5th c. BC, mainly during the Archaic period. The high numbers, extent, density, and variation of the Phaleron graves offer us an unparalleled view of Attic funerary behavior and reopen debates regarding the elusive processes of the Athenian polis formation in relationship to formal cemetery interment. Since 2016, the Phaleron Bioarchaeological Project has undertaken the systematic, interdisciplinary, and theoretically informed analysis of the human skeletal remains from selected excavation sectors (ca. 1.070 burials).

In this paper we examine the lives of the people of Phaleron through a bioarchaeological lens. We present estimates of age-at-death, biological sex, trauma and activity patterns, health and disease, along spatial and chronological variables. In interpreting the cemetery

as a whole, we emphasize differences in burial treatment between and within temporo-spatial and demographic groupings. We further reconstruct biological and paleopathological profiles between "typical" and "atypical" burials. Skeletal sex estimates for adults serve as the basis for inferring gender asymmetry in burial distributions and ancestorhood. We further juxtapose life histories with death histories in exploring political control over living people and dead bodies. Finally, we discuss the implications of the funerary dimensions of these presumptively non-elite people of Phaleron for Morris' widely-discussed model of polis formation.

Γιαμαλίδη Μαίρη, Πετρόπουλος Σπύρος

Η αρχαϊκή φάση του βωμού του Απόλλωνος Ζωστήρος στη Βουλιαγμένη Αττικής *(poster)*

Ο ναός του Απόλλωνος Ζωστήρος στη Βουλιαγμένη Αττικής ανασκάφθηκε το 1926–1927 από τον Κ. Κουρουνιώτη. Η ορατή έως και σήμερα φάση του βωμού διαμορφώνεται με ορθογωνική βάση στο ανατολικό ήμισυ της οποίας εδραζόταν η θυμέλη που επιστεφόταν στις στενές τις πλευρές με αετωματικούς κρατευτές. Η πρόσβαση εξασφαλιζόταν πιθανότατα με αναβαθμό συνημμένο στη δυτική πλευρά της κρηπίδας του βωμού. Η μνημειώδης αυτή διαμόρφωσή του συνδέεται με το εκτεταμένο επισκευαστικό πρόγραμμα του ναού κατά τον 4ο αι. π.Χ.. Κατά τη διάρκεια διερευνητικών τομών για την εκπόνηση Μελετών Αναστήλωσης, Ανάδειξης, Στατικής Επάρκειας και Συντήρησης του μνημείου προέκυψαν νέα δεδομένα σχετικά με τον βωμό. Συγκεκριμένα εντοπίστηκε περίκλειστη, σχεδόν ορθογωνική, κατασκευή από αργολιθοδομή με επιμελημένες εξωτερικές όψεις. Πρόκειται για βωμό μικρότερων διαστάσεων ο οποίος στη μεταγενέστερη περίοδο ενσωματώθηκε λόγω της ιερότητάς του ενώ παράλληλα αξιοποιήθηκε ως θεμελίωση της μνημειώδους μετασκευής του 4ου αι. π.Χ.

Η θέση, ο προσανατολισμός, και τα δομικά στοιχεία της νέας κατασκευής οδηγούν στο συμπέρασμα ότι πρόκειται για πρωιμότερη φάση του βωμού η οποία σε συνδυασμό με τη χρονολόγηση των κινητών ευρημάτων θα πρέπει να συνδεθεί με την ίδρυση του ναού στην Αρχαϊκή περίοδο.

Γιαννοπούλου Μαρία

Διασυνδέσεις μεταξύ Αττικής και Τροιζηνίας στην Πρώιμη Εποχή του Σιδήρου και στην Αρχαϊκή περίοδο *(poster)*

Η αρχαία Τροιζηνία εκτεινόταν στο νοτιοανατολικό τμήμα της αργολικής χερσονήσου, συμπεριλαμβάνοντας στην επικράτειά της, έως τον ύστερο 4ο αι. π.Χ., τη νήσο Καλαύρεια και πιθανότατα τη χερσόνησο των Μεθάνων. Η Τροιζήν των ιστορικών χρόνων ιδρύθηκε στην Πρωτογεωμετρική περίοδο, όπως μαρτυρούν οι πρωιμότερες ταφές στο ανατολικό νεκροταφείο. Το επίνειο της Τροιζήνος, ο Πώγων, ένα φυσικό

λιμάνι στην ακτή του Σαρωνικού, παρείχε εύκολη θαλάσσια επικοινωνία με την Αττική. Οι αλληλλοσυνδεόμενες παραδόσεις της Αττικής και της Τροιζηνίας, ειδικότερα ο μύθος του Θησέως και εκείνοι για τον Ανάφλυστο και τον Σφήττο, απηχούν στενές σχέσεις μεταξύ τους από την αυγή της Ιστορίας. Οι διασυνδέσεις τους είναι εμφανείς στην κοινή ηρωολατρεία του Ιπολύτου, η οποία στην Τροιζήνα άρχισε στους Γεωμετρικούς χρόνους, και σε ανασκαφικά ευρήματα από την Τροιζηνία των Πρωτογεωμετρικών, Γεωμετρικών και Αρχαϊκών χρόνων. Αττική κεραμική της Πρώιμης Εποχής του Σιδήρου βρέθηκε σε σωστικές ανασκαφές στο ανατολικό νεκροταφείο της Τροιζήνος και στην περιοχή της λιμνοθάλασσας της Ψήφτας (αρχαία Φοιβαία λίμνη), καθώς και στις νέες Σουηδικές ανασκαφές στο ιερό του Ποσειδώνος στην Καλαύρεια. Η Αθήνα συμμετείχε στην αμφικτυονία που είχε ως έδρα αυτό το ιερό, το οποίο υπαγόταν στην Τροιζήνα όταν ιδρύθηκε εκείνη η θρησκευτική-εμπορική συμμαχία, αφού η Καλαύρεια ανήκε στη δική της επικράτεια πριν από τους ελληνιστικούς χρόνους. Οι επαφές με την Αθήνα στην Αρχαϊκή περίοδο αντικατοπτρίζονται σε αμφορείς SOS που βρέθηκαν στην Καλαύρεια, αλλά και στα επιτύμβια μνημεία της Τροιζήνος, όπου συμπεριλαμβάνεται ένα σημαντικό έργο αττικού εργαστηρίου, μια μαρμάρινη στήλη με εγχάρακτη παράσταση οπλιτοδρόμου του ύστερου 6ο αι. π.Χ.

Charalambidou Xenia, Andrikou Eleni, Dakouri–Hild Anastasia, Davis Steve, Chidiroglou Maria

Adding Aphidna/Kotroni to the archaeological map of Early Iron Age and Archaic–Classical Attica through the KASP interdisciplinary project

KASP (The Kotroni Archaeological Survey Project at Kapandriti, under the direction of E. Andrikou, A. Dakouri-Hild and St. Davis) is a survey project conducted under the auspices of the Ephorate of Antiquities of East Attica and University College Dublin. The project explores the landscape of Aphidna, surrounding the citadel (Kotroni) near Kapandriti and Lake Marathon. This interdisciplinary project systematizes the present information about the landscape and augments the record through non-intrusive methods of data collection such as historical documents, intensive survey, remote sensing, airborne LIDAR, geophysics, and geological/geomorphological analysis.

Intensive survey has identified several new archaeological sites in the immediate vicinity of the citadel and illustrate the diachronic use of the area. Old and recent finds indicate that Aphidna was occupied from the Bronze Age. Equally importantly for the needs of our discussion, new discoveries show that the area was also occupied in the Early Iron Age and Archaic–Classical periods. The new finds add Aphidna to the gazetteer of protohistoric and historic Attic sites. This paper sets out the first evidence of the Early Iron Age and Archaic–Classical occupation, and places this part of Attica into the wider perspective, enhancing scholarly dialogue on settlement distribution in the Attic countryside.

Chryssoulaki Stella, Krapf Tobias, de Polignac François, Vokotopoulos Leonidas, Michalopoulou Sofia, André Jérôme

Hellanion Oros on Aegina: a mountain peak site in plain view of Athens *(poster)*

The mountain peaks of Attica like Hymettos and Parnitha are crowned by sanctuaries dedicated to Zeus with cult activities in the Early Iron Age. A further sanctuary is located in plain view of the Athenian basin on the highest peak of the Saronic Gulf, Mount Oros on Aegina. Excavated in the early 20th century but never published, the site is currently being re-examined in the frame of a new five-year research program, including both excavation and survey. It already produced new evidence on cult activity during different periods and mount Oros will allow to understand more generally the frequentation of such sites, in Attica and beyond. A wheelmade Mycenaean figurine found in the 1930s hints at an early date of the cult place. But this was not the unique function of the site, there are equally traces of a fortified settlement of the end of the Mycenaean period. The study of the dynamics of this site in the centre of the Saronic Gulf can shed new light on the events that shaped the Iron Age landscape in Attica and its surroundings. That Aegina, at the peak of its power in the Archaic period, had its main extra-urban sanctuaries, Zeus Hellanios and Aphaia, on prominent spots perfectly visible from Athens is certainly no coincidence.

Dalsoglio Simona

The trench-and-hole cremation: an Athenian way of burning and burying the dead *(poster)*

The trench-and-hole cremation is an Athenian characteristic tomb type, extensively adopted from the 11th to the 9th c. BC.The grave consists of a rectangular trench with a round hole dug in its bottom. The upper trench could contain the remains of the funerary pyre, e.g. ash, burnt soil, charcoal, burned and unburned ceramic sherds, animal bones and fragments of bricks used for the substructure of the pyre. The urn with the burned skeletal remains, sometimes together with other small objects —e.g. ornaments and weapons— or with animal bones, was deposited in a shallow hole dug in the bottom of the trench which could also contain other few items.

Starting from the stratigraphical data, this study aims to analyse the funerary performance connected to the burial. In particular, issues such as the location of the pyre or the evolution of the grave structure will be taken into account.

This tomb type is attested in several districts of the Asty, as the Kerameikos, Irodou Attikou Street, Erechtheion Street, the Agora, and in a peripheral site like Nea Ionia; however, it must be noted that it does not appear in all these burial plots at the same moment. Despite the autonomy of each of these funerary areas, it is worth remarking that, at a certain point, people who were burying there mostly decided to adopt the same ritual. Which is the meaning of this shared adoption of a new burial custom? What can we say about its spreading throughout the city area?

D'Onofrio Anna-Maria

The 'Proto-Attic Deposit' and the ritual and commensal practices in the Geometric House in the Athenian Agora *(poster)*

Almost a century after its discovery, the so-called Geometric House on the north slope of the Areiopagos continues to make scholars argue about its chronology and function. Built in an area of the later Agora scattered with burials it had a long life, with repairs and changes of function: residential, for communal feasting, civic and religious. The identification of a central hearth in the large oval room, rejected by some scholars, recalls the network of Mediterranean buildings with hearths indoor, in the centre of the main room, not only related to the satisfaction of basic needs but also to symbolic or ritual engagement. A large group of Protoattic terracotta votives, including shields, figurines of horsemen, chariots and a female deity in arms (originally published as a male warrior) as well as the plaque depicting a "Mistress of Snakes" according to some scholars were originally destined to the nearby Eleusinion. Nevertheless these terracottas are not comparable to Demetriac contexts; they find instead a surprisingly effective correspondence with material from the proto Archaic sanctuary on the acropolis of Aghios Johannis, at Gortyna as well as with other coheval evidence. A reinterpretation of stratigraphy and finds more in line with the overall data available sheds new light on the Geometric House and on the cult practices to which the terracottas and other material lead.

Dreni Stella

New finds from the Academy of Plato. The case of the Phaonos and Dionysou Str. Plot *(poster)*

The construction works during the past years have brought to light numerous finds that enrich our knowledge and understanding of the topography of ancient Attica. During the rescue excavation conducted in one of the cases in the Academy of Plato, Athens, interesting and rather intriguing finds were unearthed. Near the so-called "Sacred House", in an area indicating the passage of a stream, a series of pits containing discarded pottery of the Late Geometric–Early Archaic periods, along with a large number of flaked stone tools brought by the flooding waters, were found. These pits were probably used to extract clay, a practice performed in the area at least until the 1960s, and were then filled up with debris and waste. Among the finds of this excavation, a jar burial of a child similar to those found during the earlier excavations in the region and a pit burial of an adult are included. The most intriguing find, however, is the pit no. 2, which contained in three successive levels the remains of possibly a rodent, the head of a young male horse, and the burial of a middle-sized dog, accompanied by a broken oenochoe and a cup of the first half of the 10th c. BC, respectively. The paper aims to present unpublished material and an attempt to understand better the topography and use of the area of the Academy of Plato during the Iron Age.

Docter Roald, van den Eijnde Floris, Karali Liliane, De Smet Silke

Votive offerings from the Thorikos survey 2015–2017 *(poster)*

Between 2015 and 2017, a team of Ghent and Utrecht Universities conducted an intensive survey of the southern part of the Velatouri Hill at Thorikos, including the summit or acropolis. Among the 56.898 inventoried finds, some remarkable votives of hitherto unattested types were encountered. They concentrated on the acropolis and in this way complement the Iron Age offerings that have been found in the Bronze Age tombs farther to the north of the Velatouri. Their typology is discussed and set in the wider cultic landscape of Thorikos.

Greger Daniela

Neighbourly relationships: Attic and Euboean interactions in the Early Iron Age *(poster)*

No more than 38 meters of water separate Attica from Euboea. The Euripos strait served as a natural boundary, yet it was narrow enough to allow close contacts between these two neighbouring regions. These interactions, visible in the material record through imported and imitated pottery, were most certainly of varying natures, including social, political and commercial motives.

These regional relationships were embedded in contact networks on a larger scale, which spanned the Eastern and Central Mediterranean. The analysis of imported pottery suggests that an important shift of power in these overseas interactions took place at the transition from the 8th to the 7th c. BC, during which the Euboean presence overseas apparently declined, whereas Corinth rose to be one of the main pottery exporters. Such developments in long-distance contacts were intrinsically linked to exchanges on a smaller scale and were thus probably concomitant with changes in relationships between neighbouring regions.

The aim of this paper is to analyse the interactions of Attica and Euboea against this historical background. A closer look on the local and exported material record may provide answers to the following questions: How can the relationship between Attica and Euboea be characterized? Did contacts, especially commercial ones, intensify on a regional level with the decline of overseas transactions? Can we observe signs of a change in the types of interaction?

Καπετανοπούλου Ανδρομάχη, Σιδέρη Αγγελική

Τάφος Μέσης Γεωμετρικής περιόδου στην συμβολή των οδών Σικίνου και Καραϊσκάκη στα Αμπελάκια του Δήμου Σαλαμίνας *(poster)*

Στο πλαίσιο του έργου κατασκευής δικτύου ακαθάρτων στα Αμπελάκια του Δήμου Σαλαμίνας, στη συμβολή των οδών Σικίνου και Καραϊσκάκη, εντοπίστηκε κιβωτιόσχημος τάφος, χρονολογούμενος στη Μέση Γεωμετρική εποχή. Οικιστική εγκατάσταση καθ' όλη τη Γεωμετρική περίοδο, επιβεβαιώνεται σε δυο θέσεις της νήσου Σαλαμίνας: αφ' ενός στο

οροπέδιο Γκίνανι, στο νότιο τμήμα της νήσου, όπου τεκμηριώνεται συμπαγής οργάνωση με οικιστικό πυρήνα και Ακρόπολη και αφ' ετέρου στην περιοχή του ισθμού, όπου στις μέρες μας βρίσκεται η πόλη Κούλουρη. Τα στοιχεία που διαθέτουμε από τη μέχρι τώρα έρευνα για την τεκμηρίωση μίας οργανωμένης οικιστικής εγκατάστασης κατά τη Γεωμετρική εποχή στα Αμπελάκια, στο ανατολικό τμήμα της νήσου (χερσόνησο της Πούντας και πεδιάδα των Αμπελακίων), είναι ανεπαρκή. Κατά συνέπεια, ο εντοπισμός ενός ακόμη τάφου στη μικρή παραλιακή πεδιάδα που εκτείνεται στα δυτικά του όρμου των Αμπελακίων, έρχεται να προσθέσει νέα αρχαιολογικά δεδομένα και να εμπλουτίσει την τοπογραφική εικόνα της περιοχής κατά τους Γεωμετρικούς χρόνους. Ανάμεσα στις θέσεις που κατά καιρούς ανασκάφηκαν σε ολόκληρη την έκταση της πεδιάδας και τεκμηριώνουν αγροτική και ταφική χρήση κατά τους κλασικούς χρόνους, η εμφάνιση γεωμετρικών τάφων προσφέρει από κάθε άποψη νέα στοιχεία στην έρευνα. Οι τάφοι αυτοί, μεμονωμένοι ή κατά συστάδες, εμφανίζονται σε τέσσερα μέχρι σήμερα σημεία, τα οποία μάλιστα βρίσκονται σε εγγύτητα μεταξύ τους. Η σύνθεση των στοιχείων που θα προκύψουν από τη μελέτη τους, αναμένεται να συμβάλλει στη διερεύνηση της υπόθεσης περί μικρής εγκατάστασης μεμονωμένων οικογενειών στην περιοχή των Αμπελακίων, κατά τη Μέση Γεωμετρική περίοδο.

Καρκάνη Αικατερίνη

Αρχαϊκές ενδείξεις από μια σωστική ανασκαφή στην περιοχή της Ακαδημίας Πλάτωνος στην Αθήνα - προκαταρκτική παρουσίαση του υλικού *(poster)*

Σε σωστική ανασκαφική έρευνα η οποία πραγματοποιήθηκε τον χειμώνα του 2008–2009 σε οικόπεδο επί της οδού Χείλωνος 3 στην περιοχή της Ακαδημίας Πλάτωνος εντοπίστηκαν αρχαία στρώματα με μεγάλες ποσότητες κεραμικής, που χρονολογείται στον πρώιμο 6ο και τον 5ο αι. π.Χ. Η παρουσία λίγων ταφών εντός του ίδιου στρωματογραφικού ορίζοντα διευρύνει το φάσμα των συσχετισμών που πρέπει να διερευνηθούν ως προς τον χαρακτήρα και τη χρήση του χώρου. Το ίδιο ισχύει και για τα σποραδικά αρχιτεκτονικά κατάλοιπα. Ιδιαίτερα ενδιαφέρον ήταν το περιεχόμενο ενός λάκκου, ο οποίος είχε διανοιχθεί στο αρχαιότερο στρώμα. Η παρουσία επιχώσεων με μεγάλο αριθμό ευρημάτων, σε συνδυασμό με τα αρχιτεκτονικά κατάλοιπα υπαινίσσεται εργασίες αναδιάταξης μέσα ή κοντά στον χώρο, ο οποίος τελικά εγκαταλείφθηκε. Εκτός από την κεραμική ήρθε στο φως ένας μικρός αριθμός χειροποίητων κυλινδρικών πτηνόσχημων ειδωλίων, αγνύθες, ένα τμήμα μελανόμορφου αναθηματικού πινακίου με παράσταση πάλης και ένα μαρμάρινο αναθηματικό πλακίδιο με ανάγλυφη παράσταση κάπρου. Στην κεραμική επαναλαμβάνονται συνεχώς δύο τύποι αγγείων πόσεως, ο σκύφος και η κύλικα. Είναι πιθανό ότι από τη μελέτη του υλικού θα προκύψουν νέες πολύτιμες μαρτυρίες σχετικά με τη θρησκευτική και τελετουργική δραστηριότητα η οποία λάμβανε χώρα στην περιοχή της Ακαδημίας, αλλά και σχετικά με την τοπογραφία της περιοχής γενικότερα.

Μπουγάτσου Ιωάννα

Προκαταρκτική παρουσίαση καταλοίπων Γεωμετρικών χρόνων από την ανασκαφή στο Οικόπεδο Μακρυγιάννη για την ανέγερση του Μουσείου Ακρόπολης

Στο οικόπεδο Μακρυγιάννη, η ανασκαφική έρευνα (1997–2009) που πραγματοποιήθηκε για την ανέγερση του Μουσείου Ακρόπολης, αποκάλυψε ένα εκτεταμένο οικιστικό σύνολο, με χρήση από τους προϊστορικούς μέχρι τους Μεσοβυζαντινούς χρόνους. Τα κατάλοιπα της Γεωμετρικής περιόδου, μολονότι αποσπασματικά, προσφέρουν στοιχεία ικανά να δείξουν ότι η περιοχή, από τα μέσα του 8ου αι. π.Χ., αρχίζει να εμφανίζει στοιχεία οικιστικής οργάνωσης: χαράσσονται δρόμοι, χτίζονται σπίτια από τα οποία σώθηκαν λιγοστοί τοίχοι, δάπεδα και πηγάδια, ενώ η προηγούμενη ταφική χρήση της περιοχής διακόπτεται.

Το 1998–1999 στο βορειοδυτικό τμήμα του οικοπέδου εντοπίστηκαν κατάλοιπα κεραμικού κλιβάνου δίπλα σε πηγάδι. Η προκαταρκτική μελέτη της εργαστηριακής εγκατάστασης αποσκοπεί στον εντοπισμό των στοιχείων εκείνων που συνηγορούν στον χαρακτηρισμό της ως εργαστήριο παραγωγής κεραμικής. Σε κοντινή απόσταση από το εργαστήριο ανασκάφηκε το περιεχόμενο ενός αποθέτη, με κεραμική Γεωμετρικών χρόνων, που δεν δείχνει να συνδέεται με το εργαστήριο αλλά συνιστά ένα μεγάλο κλειστό σύνολο κεραμικής με οικιακό εξοπλισμό. Η παρουσίαση του εργαστηρίου και η ένταξη σε αυτή μέρους του υλικού από τον αποθέτη, προσθέτει νέα στοιχεία σχετικά με τη συνύπαρξη εργαστηριακής και οικιστικής δραστηριότητας και συμβάλλει στον εμπλουτισμό των δεδομένων για την τοπογραφία της περιοχής νότια της Ακρόπολης στη διάρκεια της πρώιμης ιστορίας της.

Ντόβα Ανθή

Θέσεις Γεωμετρικών και Αρχαϊκών χρόνων στη δυτική πλευρά του Υμηττού *(poster)*

Στη γεωγραφική περιοχή που εκτείνεται στη δυτική πλευρά του Υμηττού, σε τμήμα της επικράτειας των αρχαίων κλασικών δήμων Ευωνύμου, Αιξωνής και Αλών Αιξωνίδων, οι θέσεις των Γεωμετρικών και Αρχαϊκών χρόνων υπολείπονται κατά πολύ αριθμητικά από αυτές της κλασικής αρχαιότητας. Τα δεδομένα που θα εξετασθούν προκύπτουν κυρίως από παλαιές σωστικές ανασκαφές και ελάχιστες δημοσιεύσεις. Παρόλα αυτά, η ανάπτυξη των θέσεων αυτών στο χάρτη και το είδος των καταλοίπων τους επιτρέπουν τη διερεύνηση στοιχείων της οικιστικής οργάνωσης στο τμήμα αυτό της Αττικής γης κατά τους Πρώιμους Ιστορικούς χρόνους πριν τη σύσταση των κλεισθένειων δήμων, τη διατύπωση ερωτημάτων για την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων, καθώς και τη συνάρτηση των εν λόγω αρχαίων ευρημάτων με τις εξελίξεις στις ταφικές και λατρευτικές πρακτικές στην υπόλοιπη Αττική.

Chryssoulaki Stella, Alexandridou Alexandra, Pappas Ioannis

«Φαληρόθεν». The Attic funerary landscape viewed from Phaleron

The extensive necropolis, which came gradually to light during the construction of the Stavros Niarchos Foundation Cultural Center (SNFCC) since 2012, has already attracted a lot of scholarly attention due to the large number of graves on one side and mostly due to the discovery of the mass burials of *viaiothanatoi*. Setting off from the earliest burials, dating to the 8th c. BC, the funerary data from the Phaleron Delta cemetery will be discussed in detail to tackle two main issues of primary importance for this necropolis to be firmly understood. Firstly, the location of this necropolis needs to be addressed in relation to its association with the asty. Is it an extra-urban cemetery, as claimed, or an extensive necropolis, linked to the south immediate periphery of Athens? And how its development can be related with the developments of the Athenian polis in the Archaic period? Leaving aside the violently killed individuals, the types of the rest of the burials will be treated in a chronological order to approach the 'social persona' of the deceased buried in the Phaleron Delta. And this will form the second axis of this paper.

Δημητριάδου Ειρήνη

Τμήμα αρχαίου παρόδιου νεκροταφείου στη θέση Πούσι Καλογέρι στο Μαρκόπουλο Μεσογαίας

Στο πλαίσιο του έργου ΕΣΠΑ ΑΤΤΙΚΗ 2007–2013 «Συλλογή, Μεταφορά, Επεξεργασία και Διάθεση Ακαθάρτων Περιοχών Κορωπίου – Παιανίας» της Εφορείας Ανατολικής Αττικής εντοπίστηκε στην περιοχή Πούσι Καλογέρι του δήμου Μαρκοπούλου τμήμα παρόδιου νεκροταφείου των Ύστερων Γεωμετρικών (τέλη 8ου αι. π.Χ.) και Κλασικών χρόνων (5ου αι. π.Χ.).

Οι υστερογεωμετρικοί τάφοι που ερευνήθηκαν είχαν διαταραχθεί κατά την αρχαιότητα, λόγω της επανάχρησης του χώρου, και πάλι ως νεκροταφείο, στην Κλασική περίοδο. Αυτό μαρτυρά τόσο η τυχαία θέση των υστερογεωμετρικών ταφικών αγγείων όσο και η πληθώρα διάσπαρτων θραυσμάτων από άλλα που δεν σώθηκαν. Μεταξύ αυτών που διατηρήθηκαν ξεχωρίζουν ένας αμφορέας με πώμα και διακόσμηση πλαστικών φιδιών και μία πρόχους με παράσταση Πότνιας Θηρών και Ιερού Γάμου στο λαιμό.

Ο εντοπισμός του νέου νεκροταφείου στη θέση Πούσι Καλογέρι συμβάλλει στην αρχαιολογική τεκμηρίωση της περιοχής του Μαρκόπουλου, εμπλουτίζει το χάρτη διασποράς των ταφικών θέσεων κατά τις δύο περιόδους λειτουργίας του και παρέχει ενδείξεις για την υψηλή κοινωνική θέση των ατόμων που το χρησιμοποιούν. Η ιδρυτική του φάση ιδίως στα τέλη του 8ου αι. π.Χ. σχετίζεται με την περίοδο της μετεγκατάστασης μελών της άρχουσας τάξης των γαιοκτημόνων από την Αθήνα στην ύπαιθρο χώρα και την οριστικοποίηση των περιοχών επικράτειας μεγάλων οικογενειών, όπως οι Φιλαΐδες, στην πεδιάδα των Μεσογείων.

D'Acunto Matteo

Attic pottery of the 8th–7th centuries BC in the Central and Western Mediterranean: exchange systems and networks between Greek communities and native peoples

The purpose of the present paper is to offer an updated and revised survey of the circulation of Attic vases during the 8th and the 7th centuries BC in the central and western Mediterranean: southern Italy, Sardinia, Spain and northern Africa. The analysis will firstly focus on the so-called pre-colonial period (late 9th–first half of the 8th c. BC), when few fine Attic drinking vases were traded to southern Italy and Spain in the Euboean-Phoenician network. In the second half of the 8th c. BC, with the first generations of the Greek colonies in southern Italy and Sicily as well as in Sardinia and Spain, few Attic vases for wine consumption still circulate as "niche" products, while SOS amphorae with their contents play a major role in the trade of agricultural high-quality products, such as is shown in Pithekoussai. During the 7th c. BC Early Protoattic vases or influences of this style may be detected in some Greek colonies such as Megara Hyblaea or in other settlements e.g. the Incoronata of Metaponto. The conclusion tries to draw a synthesis on the possible trajectories, the ways of exchanges and the vectors of Attic pottery in the crucial transitional period from before to after the Greek (and Phoenician) foundations in the central and western Mediterranean.

Δημάκη Ιωάννα

Κατάλοιπα του φαληρικού λιμένα και των επιπέδων χρήσης της ευρύτερης ακτής του

Αναφορές στην αρχαία ελληνική γραμματεία και στους περιηγητές, ορίζουν το Φάληρο ως το επίνειο της Αθήνας μέχρι το τέλος των Μηδικών, οπότε το λιμάνι μεταφέρθηκε στην Πειραϊκή χερσόνησο. Ωστόσο, η χρήση του Φαληρικού λιμένα φαίνεται να συνεχίστηκε σε μικρή κλίμακα μέχρι τα ρωμαϊκά χρόνια. Το 2013, κατά την παρακολούθηση των εκσκαφικών εργασιών που έλαβαν χώρα στο πλαίσιο του έργου «Κατασκευή Κλειστού Γυμναστηρίου» στο Παλαιό Φάληρο καισυγκεκριμένα στην παραλιακή ζώνη, περί τα 30μ δυτικά του μεταβυζαντινού ναΐσκου του Αγίου Γεωργίου, εντοπίστηκε το επίπεδο χρήσης της ακτής των αρχών του 20ου αι. Βορειότερα αποκαλύφθηκε τμήμα Γερμανικού πολύβολείου, μέρος του οποίου εδραζόταν σε κατάλοιπα δύο τοίχων που σχημάτιζαν γωνία μεταξύ τους και ήταν δομημένοι από ογκόλιθους, με συνδετικό υδραυλικό κονίαμα. Η εικόνα δόμησής τους συνάδει με την περιγραφή της γωνιώδους αποβάθρας του Φαληρικού λιμένα των ρωμαϊκών χρόνων από τον Φ. Νέγρη, η οποία αποτυπώνεται επίσης σε σκαρίφημα του Κ. Μπίρη και είναι πιθανό να αποτελούν τμήμα αυτής. Από τον χώρο ανάμεσα στους τοίχους προέκυψαν δύο βάσεις οξυπύθμενων αμφορέων, ενός Χιακού του 6ου αι. π.Χ. και ενός Κορινθιακού του 5ου αι. π.Χ.

Περί τα 370μ βορειοδυτικά της θέσης αυτής, κατά τα έτη 2004–2005, στο πλαίσιο σωστικής ανασκαφής στην περιοχή του Αλιπέδου, εντοπίστηκαν τα διαδοχικά επίπεδα

χρήσης της παράκτιας ζώνης του αρχαίου Φαληρικού λιμένα. Κάτω από σύγχρονες επιχώσεις πάχους 2.5-3.00μ, προέκυψε πλήθος κεραμικής, χρονολογούμενης από τα Μυκηναϊκά χρόνια (βαθύτερο στρώμα) έως και τα Κλασικά (ανώτερο, αργιλώδες στρώμα), με τα οψιμότερα όστρακα που ήταν ελάχιστα να χρονολογούνται στον 4ο αι. π.Χ. Επιπλέον, απόκαλύφθηκαν 5 κυκλικές κατασκευές-εστίες, ένα πηγάδι-αποθέτης και δύο τμήματα από λίθινες άγκυρες.

Dimova Bella

Textile economy in Athens during the Early Iron Age and the Archaic period

This paper brings together the evidence for textile production and consumption in Athens during the first half of the first millennium BC, including production tools, textile remains, visual and textual sources. This material sheds light on the people and the technologies involved, the scale and organisation of production, how it changed over time, and Athens' connections to other regions.

Loom weights and spindle whorls from selected dated contexts trace the development of textile production over the long term. The textile tools do not change dramatically from a functional perspective meaning that, from the Early Iron Age through the Archaic period, Athenian weavers could make a similar range of textiles, with an emphasis on fine cloth. The loom weights become more numerous and more standardized, indicating a growing popularity of the warp-weighted loom as a weaving technology, the increasing scale, and changing organisation of production over time. Parallel to these developments, iconography and texts shows that textiles became an increasingly important part of social life. During the Archaic period, the growing Athenian navy would have required more sailcloth. We can estimate the scale of demand and discuss strategies for meeting it by using the Battle of Salamis as a case study. Judging by the tools found in graves, as well as the iconography and written sources, textiles were made mainly by women of all social ranks. Some textile tools, however, were made by potters – a case of vertical specialization, starting from the 7th c. BC. There is also evidence that the potters and textile producers moved between Athens and neighbouring regions.

Fachard Sylvian, Bonnier Anton

Agriculture, land use, and environment in Early Iron Age and Archaic Attica

Stemming from a new research project on Athenian agricultural economies in the first millennium BC, this paper integrates available archaeological, historical and paleo-environmental records for the Early Iron Age and Archaic periods in order to examine early Attic agriculture and land use.

Agriculture was the primary creator of wealth in Ancient Greece. Agricultural land use also helped to transform landscapes over time, yet agricultural practices and land use

strategies remain poorly understood for the Early Iron Age and Archaic periods. In Attica, this gap in knowledge is mainly due to the discrete presence of archaeological rural remains for these periods. As a result, our knowledge of early Attic agriculture is still limited except for vague and thin references to agricultural practices in the ancient literary record.
New palaeoenvironmental data and spatial analyses of archaeological legacy data can, however, provide new avenues to explore agricultural land use in Attica. Here we make use of pollen records from multiple cored locations in Attica and analyze these data in connection with potential agricultural surfaces that are mapped on GIS in relation to settlement patterns and the communication networks. We further combine the results of the integrated analysis with recent palaeoclimatic reconstructions in order to examine possible land use responses to climate shifts. For the first time, a ground-based model combining environmental and archaeological data for early Attic agriculture will be proposed, paving the way to a more complex and fine-grain analysis of Attica's rich agricultural potential, which constituted the backbone of its economy in the Early Iron Age and Archaic periods.

Γαλάτη Σοφία

Η Ανατολίζουσα περίοδος στο αρχαίο νεκροταφείο της Κηφισιάς

Το αρχαίο, κεντρικό νεκροταφείο της Κηφισιάς βρίσκεται επί των οδών Σωκράτους 21 και Αχαρνών. Το 2001–2002 ανασκάφηκε το δυτικά τμήμα του το οποίο έφερε στο φως περίπου 150 ταφές, χρονολογούμενες από τα Γεωμετρικά χρόνια έως τον 4ο αι. μ.Χ.
Οι ταφές του 7ου αι. π.Χ. εκτείνονται στο νότιο τμήμα του νεκροταφείου, κατά μήκος της κοίτης χειμάρρου, κατεύθυνσης Α-Δ, ο οποίος ήταν ενεργός τα χρόνια αυτά. Πρόκειται για 10 πυρές πρωτογενούς καύσης, χρονολογούμενες στο β' μισό του 7ου αι. π.Χ. Μια άλλη ομάδα 12 αρχαϊκών ταφικών πυρών καταλαμβάνει το βορειοδυτικό τμήμα του νεκροταφείου, με προσανατολισμό σχεδόν Ν-Β και ενδέχεται να προηγείται χρονολογικά.
Οι πυρές είχαν επιβλητικές διαστάσεις και επιμελημένη κατασκευή, με κατακόρυφα, έντονα πυρακτωμένα τοιχώματα και συστήματα αυλάκων εξαερισμού στο δάπεδό τους. Το στρώμα καύσης γενικά δεν περιείχε κτερίσματα. Σε κάποιες περιπτώσεις βρέθηκαν στην επίχωση των λάκκων τμήματα πρωτοαττικών αγγείων. Η αρχιτεκτονική των τάφων παραπέμπει σε αντίστοιχες ταφικές πυρές και από άλλα αρχαϊκά νεκροταφεία της Αττικής και ιδιαίτερα από αυτό του Κεραμεικού.
Ως άξιες αναφοράς κρίνονται οι πυρές Τ113 και Τ12 του Ν τμήματος του νεκροταφείου με χαρακτηριστικά στοιχεία της ταφικής τελετουργίας της περιόδου (προσφορά χοών, θραύση αγγείων).Η επιμελημένη διαδικασία της πλήρους καύσης, με τα ελάχιστα θραύσματα οστών παραπέμπει σε μια πολυδάπανη, με άφθονη καύσιμη ύλη πυρά για την ολοκλήρωση της οποίας υπήρξε ιδιαίτερη μέριμνα εκ μέρους των συγγενών.

Τα ευρήματα του 7ου αι. π.Χ. του νεκροταφείου της Κηφισιάς είναι σημαντικά γιατί εμπλουτίζουν τις γνώσεις μας για τα ταφικά έθιμα της εποχής στην ενδοχώρα της Αττικής. Τέλος, διερευνάται η πιθανότητα της συνέχειας από τα αριστοκρατικά γένη του 8ου αι. π.Χ.

Γιαμαλίδη Μαίρη, Χριστακοπούλου Γιούλικα

Νεκροταφείο Υστερογεωμετρικών/Αρχαϊκών/Κλασικών χρόνων στη Βούλα Αττικής. Μια προκαταρκτική προσέγγιση στη διαχρονική εικόνα της πολιτισμικής ιστορίας της θέσης μέσα από τις ταφικές πρακτικές

Στο πλαίσιο σωστικής ανασκαφής στην περιοχή της Βούλας Αττικής, με αφορμή αίτημα οικοδόμησης, η αρχαιολογική έρευνα έφερε στο φως σημαντικά ευρήματα που κατάδεικνύουν ότι η συγκεκριμένη θέση χρησιμοποιήθηκε ως νεκροταφείο κατά τους Υστερογεωμετρικούς, Αρχαϊκούς και Κλασικούς χρόνους, με συνήθη πρακτική τους εγχυτρισμούς, τις ταφικές πυρές, τις κιβωτιόσχημες ταφές, καθώς και τις ταφές σε λάρνακα. Η παρούσα ανακοίνωση αποσκοπεί σε μια πρώτη παρουσίαση των ανασκαφικών δεδομένων (αρχιτεκτονικά και κινητά ευρήματα), δεδομένου ότι ο συγκεκριμένος χώρος ταφής αποτελεί ένα συλλογικό/κοινοτικό νεκροταφείο, που χρησιμοποιείται διαχρονικά χωρίς αναμόχλευση και διατάραξη των πρωϊμότερων φάσεων. Η τυπολογία και η μελέτη των πρακτικών ταφής των Υστερογεωμετρικών και των Αρχαϊκών χρόνων θα βοηθήσουν στην κατανόηση της κοινωνικής και πολιτικής ζωής, των ιδεολογιών και των δραστηριοτήτων των πληθυσμιακών ομάδων που έζησαν στον χώρο. Οι διαφορετικοί τρόποι ταφής, τα κινητά ευρήματα και τα ταφικά έθιμα αποτελούν ένδειξη θρησκευτικής-τελετουργικής δράσης, προβάλλοντας τον ρόλο της θέσης ως επιλεγμένο φορέα κοινωνικής μνήμης και επίκλησης του παρελθόντος.

Houby–Nielsen Sanne

New light on the female ivory figurines and bone plaques from Dipylon tombs XIII and XI

Ever since their discovery in the 1890s, the four ivory figurines of naked women from Dipylon-tomb XIII have puzzled scholars. Their nakedness and their material (ivory) recalled Syrian-Levantine images of fertility goddesses, while their rigid pose, big eyes and meandered headbands recalled the figured decoration on the Dipylon vases found close to the figurines. Despite their immediate fame and frequent depiction in handbooks, the function of the ivories has not been a subject of scholarly debate. Moreover, three distinct groups of decorated bone plaques, excavated in a neighbouring tomb (XI) and believed by their publishers to have decorated a wooden jewellery box, have strangely enough largely escaped scholarly interest.

The present paper seeks to offer a functional explanation for the ivories and bone fragments. The female figurines are suggested to be crowns of distaffs used for spinning fine

threads while the bone items are suggested to have served three different purposes: band weaving, decorations on a piece of cloth and decorations on a wooden box alternatively a leather belt. These conclusions are based on parallels to finds and find-contexts from various parts of Greece and the Mediterranean and they will be seen to have far reaching consequences for our understanding of Iron Age and Early Archaic society and of female networks. In reaching these conclusions, I have also been much aided by a permission in 2018 to study the items from tombs XI and XIII in the National Archaeological Museum in Athens and by a technical examination carried out at that occasion by Head of Conservation, Physical and Chemical Research & Archaeometry Department, Georgianna Moraitou.

Hulek Frank

Laurion in Late Archaic times: new data from a survey at Ari near Anavyssos

The importance of Laureotic silver for coin production and thus for the economy of Athens in general can hardly be underestimated. As both numismatic (so-called owl coins) and historiographic evidence show, an expansion of mining in the Laurion region took place at the end of the Archaic period. In contrast, archaeological finds from this period which are related to mining or metallurgy, have remained rare, probably partly due to destruction of older traces during the 5th and especially the 4th c. BC and modern mining.

The paper presents findings from the survey at Ari, which was carried out from 2014 until 2016 as a *synergasia* of the Ephorate of East Attica (Dr Eleni Andrikou), the German Archaeological Institute, Athens branch (Prof. Katja Sporn) and the Ruhr University at Bochum (Prof. Hans Lohmann).

Ari is located the westernmost part of the Laurion mining region, north of modern-day Anavyssos. The classical period again predominates in the material from the survey. On the other hand, an Archaic chronology is discussed for an uncanonical ore washery at Charvalo hill and ceramic finds from its surroundings. The ore washery is not of the so-called canonical, rectangular type, but its channels and basins are arranged in an irregular layout, in this regard reminiscent of the known features at Bertseko valley excavated by Evangelos Kakavogiannis. Against this background, findings from the Late Archaic Laurion are newly discussed and placed into a broader context.

Kakavogianni Olga, Andrikou Eleni, Petrochilos Nikolaos

ἐν δὲ Πρασιεῦσιν Ἀπόλλωνός ἐστι ναός (Paus. 1.31.2): The material dated from the Late Helladic to the Archaic period

The archaeological interest of the site at Natso, in today's Prassas, the ancient Prassiae, became known in the 1970s, when fragments of sculptures and inscriptions of the Archaic, Classical and Imperial periods were delivered to the Archaeological Museum at Brauron,

indicating that this could be the sanctuary of Apollo mentioned by Pausanias. In the 1980s, a rescue excavation intended to identify the site and reveal its extent. Parts of buildings dating from the Geometric to the early Byzantine periods constitute the main vestiges of the site, while other buildings were attested in trial trenches further to the east. A sufficient quantity of pottery dates from the Mycenaean period to the 5th c. AD. Other movable finds, such as inscriptions and inscribed pottery, roof tiles, and fragmentary sculpture, allow the site to be recognized as a sanctuary. The archaic head of Apollo, an inscribed base signed by the sculptor Pythis, and a graffito on a pithos further confirm that it is the sanctuary of Apollo mentioned by Pausanias.
The paper focuses on the material from the Geometric and Archaic periods, not ignoring the small quantity of the Mycenaean pottery and briefly presenting classical and later material. The above finds are placed in the context of the cult as documented in other contemporary sanctuaries.

Καλλιγά Κυριακή

Η Αττική στη Βοιωτία. Η παρουσία Αθηναίων αγγειογράφων στη Θήβα και η γένεση του πρωτοβοιωτικού και του μελανόμορφου βοιωτικού ρυθμού

Η πρώιμη αρχαϊκή αττική κεραμική κυριαρχεί με τον μνημειώδη χαρακτήρα και τις συναρπαστικές μυθολογικές παραστάσεις. Ωστόσο, η επίδρασή της σε άλλα εργαστήρια, όπως της γειτονικής Θήβας, θεωρούμε ότι δεν έχει τεθεί στις σωστές διαστάσεις της.
Ο 7ος αι. π.Χ. αποτελεί μια εποχή έντονων ζυμώσεων για την Αθήνα, κοινωνικά και πολιτικά, καθώς η νεοσύστατη πόλις-κράτος προσπαθεί να επιβληθεί στους γείτονές της, ενώ οι κοινωνικές συγκρούσεις απειλούν την υπόστασή της. Καλλιτεχνικά ωστόσο ανθίζει. Αντίστοιχα, στα βόρεια σύνορά της, η Θήβα αναζητεί τη δική της ταυτότητα και εκφράζει την κυριαρχία της με δυο ιερά (του Ισμηνίου Απόλλωνος και του Ηρακλή), τα οποία πλαισιώνουν τις πύλες της πόλης που οδηγούν προς την Αθήνα.
Αντίθετα με τον πολιτικό ανταγωνισμό, η τέχνη φαίνεται να ενώνει τις δύο πόλεις. Τον 7ο αι. π.Χ., στο ιερό του Ηρακλή διοργανώνονται μεγαλοπρεπείς γιορτές και συμπόσια, ενώ η προσφορά των εορταστικών αγγείων σε τελετουργική πυρά αποτελεί βασικό τμήμα της λατρείας. Κανείς όμως δεν περιμένει ότι, στο πλαίσιο των εορτασμών, Αθηναίοι αγγειογράφοι προσφέρουν τις υπηρεσίες τους σε αγαστή συνεργασία με τα τοπικά κεραμικά εργαστήρια, αντί απλώς να εξάγουν έτοιμα αγγεία. Το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο Αθηναίος Ζ. της Σκακιέρας, στον οποίο οφείλεται η κατασκευή και διακόσμηση ενός δίνου με σκηνή θαλάσσιας περιπέτειας. Με αφορμή τα ευρήματα από το ιερό του Ηρακλή στη Θήβα, θα προσπαθήσουμε να σκιαγραφήσουμε την ταυτότητα, τα έργα και την επίδραση των Αθηναίων καλλιτεχνών στα θηβαϊκά κεραμικά εργαστήρια, η οποία οδήγησε στη δημιουργία ενός πρωτο-βοιωτικού ρυθμού και, προς το τέλος του 7ου αι. π.Χ., στη γένεση του βοιωτικού μελανόμορφου ρυθμού.

Καζά–Παπαγεωργίου Κωνσταντίνα

Ο δήμος του Ευωνύμου πριν και μετά την πολιτειακή μεταρρύθμιση του Κλεισθένη, μέσα από γνωστά και νέα ταφικά σύνολα

Ο δήμος του Ευωνύμου πριν και μετά την πολιτειακή μεταρρύθμιση του Κλεισθένη, μέσα από γνωστά και νέα ταφικά σύνολα Τα λιγοστά δημοσιευμένα ταφικά ευρήματα των Ύστερων Γεωμετρικών και Αρχαϊκών χρόνων από την περιοχή των Τραχώνων Αλίμου, όπου τοποθετούνταν ο αττικός δήμος του Ευωνύμου, σε συνδυασμό με άλλα, που σχετικά πρόσφατα ήρθαν στο φως στο Ελληνικό και την Αργυρούπολη, θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως οι προάγγελοι του Ευωνύμου της Κλασικής εποχής. Κάποια από τα νέα ευρήματα, που είναι δημιουργίες γνωστών αττικών εργαστηρίων, όπως π.χ. του Αναλάτου, σηματοδοτούν την ευμάρεια μιας περιφερειακής κοινότητας, της οποίας οι δραστηριότητες και οι πρακτικές εξελίσσονταν παράλληλα προς τις αντίστοιχες του άστεως. Επιπροσθέτως, η συνεύρεση αυτών των ευρημάτων με αντίστοιχα ενεπίγραφα της Κλασικής εποχής, μας ώθησαν στη νοητή επέκταση των ορίων της προϋπάρχουσας κοινότητας και του μετέπειτα δήμου πολύ νοτιότερα των Τραχώνων, περιλαμβάνοντας και περιοχή του σημερινού δήμου Αργυρούπολης – Ελληνικού.

Καζά-Παπαγεωργίου Κωνσταντίνα, Καλαποθάκη Ελεάννα, Πρεβεδώρου Ελεάννα, Βαλσαμής Λάζαρος

Νεκροταφείο του 8ου και του 7ου αι. π.Χ. στο αμαξοστάσιο του Τραμ στο Ελληνικό (poster)

Πρόκειται για τις συνήθεις για την εποχή ταφικές κατασκευές (λακκοειδείς τάφους, πυρές και εγχυτρισμούς), που έχουν χωροθετηθεί σε συστάδες πυκνής διάταξης. Στην επιφάνεια των ταφικών κατασκευών διαπιστώθηκε κατά τόπους συσσώρευση από μικρούς λίθους που φαίνεται ότι ανήκαν σε τυμβοειδείς κατασκευές. Τα αποτελέσματα που προέκυψαν από τον συγκεκριμένο ταφικό χώρο, που αποδίδεται σύμφωνα με την μετέπειτα πολιτειακή μεταρρύθμιση του Κλεισθένη στον δήμο του Ευωνύμου, κρίνονται σημαντικά, παρά το ότι η ανασκαφική έρευνα ανάμεσα στη θεμελίωση προϋπάρχοντος σύγχρονου κτιρίου, υπήρξε αποσπασματική.

Καζαζάκη Χριστίνα

Λαθούριζα Βάρης. Ανασκαφή τάφων της Υστερογεωμετρικής περιόδου

Η περιοχή της Βάρης που έχει ταυτιστεί με τον αρχαίο δήμο Αναγυρούντος, χωροθετείται στη νότια, παράκτια περιφέρεια του νομού Αττικής και απέχει περί τα 27χλμ από το κέντρο της Αθήνας. Εν προκειμένω, εκτείνεται νοτιοδυτικά της Μεσογαίας και Νοτιοανατολικά του Υμηττού.

Κατά το έτος 2007, στο πλαίσιο σωστικής ανασκαφής επί της οδού Τερψιχόρης στις ανατολικές υπώρειες του λόφου της Λαθούριζας, αποκαλύφθηκε νεκροταφείο των Υστερο-

γεωμετρικών χρόνων, αποτελούμενο από 25 τάφους, οι οποίοι στο σύνολό τους συνιστούσαν ενταφιασμούς σε λάκκους, απλούς ή επενδεδυμένους, και σε αγγεία. Το εν λόγω νεκροταφείο, στο οποίο έχει γίνει μια πρώτη συνοπτική αναφορά στο Αρχαιολογικό Δελτίο του 2008, μαζί με δύο επιπλέον υστερογεωμετρικές ταφές που ανασκάφηκαν στην περιοχή στο πλαίσιο δημόσιου έργου και παραμένουν αδημοσίευτες, θα αποτελέσουν το αντικείμενο της προκείμενης παρουσίασης.
Η τοποθέτηση των νέων αυτών θέσεων στο χάρτη και η συσχέτιση τους με τους έως σήμερα γνωστούς υστερογεωμετρικούς τάφους της περιοχής (Βόρειο νεκροταφείο–Νοτιοανατολικό νεκροταφείο–συστάδα οκτώ τάφων βόρεια του Βορείου νεκροταφείου), καθώς και με τα περιορισμένα οικιστικά στοιχεία (λόφος Λαθούριζας), θα εμπλουτίσουν τις γνώσεις μας σχετικά με τις ταφικές πρακτικές που εφάρμοσαν οι κάτοικοι της Βάρης, ενώ θα συνδράμουν στην αποσαφήνιση της οικιστικής οργάνωσης της περιοχής κατά τη συγκεκριμένη περίοδο.

Kaoura Ioulia

The "Solonian" Telesterion revisited: the old and a new reconstruction

The reconstruction of the so-called Solonian Telesterion, as first proposed by K. Kourouniotis in the 1930s and finalized in its currently accepted form by I. Travlos in the 1950s, is often accompanied by the observation that its plan is closer to that of a traditional Greek temple. In the first place, this is meant in comparison with the later Telesteria that have the form of hypostyle halls. The full meaning of the remark can be understood, though, in juxtaposition with the previous observation of F. Noack that the "Solonian" Telesterion looks as unlike a Greek temple as possible. Two of the most debated issues of that time are reflected here. First, the question whether the Telesterion is the temple of Demeter. According to Noack it was merely the hall for the central ceremony of the Mysteries; its alleged dissimilarity with a temple favored his thesis. Second, the question of the cult's origin. Noack's reconstruction was based on presumed dependencies with the architecture of Minoan Crete and that in turn supported the theory of the non Greek, origin of the Mysteries. Kourouniotis, as well as Travlos and Mylonas, rejected both theses categorically using, *inter alia*, the traditional temple-like form of the "Solonian" Telesterion as an argument.
As the aforementioned context is long outdated, the aim of this paper is to reconsider the "Solonian" or first Archaic Telesterion anew. By re-examining the building's scant remains while taking into consideration the level of the natural bedrock preserved under the later Telesteria we will conclude to a new interpretation. Followingly, working on Travlos' idea that the *adyton* was maintained throughout all building phases on the exact same position, we will propose a new reconstruction of the building, which will find parallels in Cycladic architecture and, furthermore, reveal that the plan of the subsequent late Archaic Telesterion derived directly from the one of its predecessor.

Κακαβογιάννη Όλγα

Το θρησκευτικό κέντρο του αρχαίου δήμου Μυρρινούντος κατά τους προκλασικούς χρόνους

Ο δήμος του Μυρρινούντος, της Πανδιονίδος φυλής, εκτεινόταν στην περιοχή βορείως του όρους Μερέντα. Εντοπίσθηκαν λείψανα κατοίκησης από την Αρχαιότερη Νεολιθική εποχή μέχρι τους Ελληνιστικούς χρόνους.

Στην περιοχή βορείως της Παναγίας της Μερέντας και της οδού προς Πρασιές (σημερινό Αυλάκι) εντοπίσθηκαν λείψανα κατοίκησης του τέλους της Πρωτοελλαδικής εποχής, πάνω στα οποία, από τους Γεωμετρικούς χρόνους, αναπτύχθηκε το μεγάλο δημοτικό Νότιο νεκροταφείο. Λίγο προς τα βορειοανατολικά, παρά την οδό προς Στειριά, αναπτύχθηκε άλλο νεκροταφείο, που ανάγεται επίσης στους Γεωμετρικούς χρόνους.

Βορείως του ανδήρου με τα νεκροταφεία εντοπίσθηκε το θρησκευτικό κέντρο του δήμου, με μεγάλο πώρινο ναό και την κρήνη του, η κατασκευή της οποίας ανάγεται επίσης στους Γεωμετρικούς χρόνους.

Νοτιοανατολικά του ναού, όπου, επί του ανδήρου, έχουν αποκαλυφθεί δύο μικρά κτίρια και οικοδομικό συγκρότημα θρησκευτικού/λατρευτικού χαρακτήρα, έχουν εντοπισθεί και διάσπαρτοι μικροί λάκκοι με λίγα όστρακα Γεωμετρικών, αλλά και Μυκηναϊκών χρόνων. Μεταξύ αυτού και της περιοχής του Νοτιοανατολικού νεκροταφείου είχε ανοιχθεί μεγάλος λάκκος (4 x 4 x 3,50μ. βάθος), στον πυθμένα του οποίου βρέθηκαν λίγα όστρακα και πρωτογεωμετρικό αγγείο, το μοναδικό εύρημα αυτής της περιόδου στην Μερέντα. Όλη η έκταση μεταξύ του ναού και του Νότιου νεκροταφείου φαίνεται ότι έμεινε ελεύθερη από κτίρια, πιθανώς διατηρώντας έναν ιερό χαρακτήρα.

(Κατά την κατασκευή του Ολυμπιακού Ιππικού Κέντρου η περιοχή διατηρήθηκε ελεύθερη από νέες κατασκευές, ώστε να ερευνηθεί συστηματικά στο μέλλον).

Kiderlen Moritz, Hein Anno, Lis Bartek, Papadopoulos John

Athenian bronze tripods from the north slope of the Acropolis

The critical material was found in Deposit U 26:4, a 14 m deep well located near the Klepsydra spring on the north slope of the Acropolis. The deposit, originally assigned as the earliest of the "Submycenaean" wells by Evelyn Smithson, is the earliest non-funerary context of the Early Iron Age in Athens. Among a plethora of finds from this remarkable deposit were three ceramic mold fragments for casting in the lost wax technique. One of these is a leg of a tripod cauldron, with a symmetrical sequence of three facets, which is characteristic of certain hexagonal legs found at Olympia, including some that are typologically among the earliest of the Olympia sequence. Although fragmentary, the similarity in the cross-section of the Agora mold indicates a close relationship between the Agora workshop and the material from Olympia, suggesting interaction between the two regions. We suppose either a traveling workshop that operated in both Attica and Elis, and/or personal

contacts at the elite level, including travel and gift exchange, and perhaps even Attic involvement in Olympia.

In addition to the presentation of these metalworking ceramics, the paper also provides an overview of a larger analytical investigation that incorporates the diachronic description of casting technology in Greece based on the microstructural examination of pyrotechnical casting ceramics by optical microscopy and Scanning Electron Microscopy (SEM), coupled with Energy Dispersive Spectroscopy (EDS). The analysis also involves the establishment of a reference database of elemental patterns of pyrotechnical ceramics used in different casting workshops. This database is integrated in the ceraDAT database, an open access platform hosted at N.C.S.R. "Demokritos". The database, which incorporates Neutron Activation Analysis (NAA), provides reference information for determining the place of production of bronze objects made in the lost-wax technique, which often preserve residues of the casting cores or molds adhering to the metal surface.

Knodell Alex, Fachard Sylvian

Attic land routes and settlement patterns from the Early Iron Age to the Archaic period

Attica is one of the most important parts of the Greek world for understanding the organization of ancient landscapes and territories. Much work has been devoted to the political organization of Attica in the Classical period, and we have previously investigated Bronze Age land routes within and beyond Attica (Fachard and Knodell 2020). The Early Iron Age, however, remains understudied from a regional perspective, not least due to the uneven nature of the settlement record. By comparing settlement patterns and modeling land routes that link them, we aim to highlight key developments between the Early Iron Age and Archaic period.

This paper will model potential paths of movement and communication through a combination of GIS-based spatial analysis (least-cost paths and network analysis), remote sensing, and autopsy. Models will be based on careful study of the settlement pattern for different subperiods of the Protogeometric, Geometric, and Archaic periods, building on previous work by the authors across and on either side of these periods (e.g., Fachard and Pirisino 2015; Knodell 2021). We argue that such model-building is necessary in order to address issues of regionality and connectivity in a landscape in which much of the archaeological record has been lost to modern development. Moreover, the Early Iron Age to Archaic periods offer key opportunities to combine archaeological and documentary evidence to build more holistic understandings of the political and economic roles of ancient settlement networks.

Κοκκολιού Τώνια

Νέα στοιχεία από την σωστική ανασκαφή της οδού Αθ. Διάκου 7, νοτιοανατολικά της Ακροπόλεως

Κατά την διάρκεια σωστικής ανασκαφής τα έτη 2006–2007 στο εν λόγω οικόπεδο, έκτασης 1.500τ.μ., αποκαλύφθηκαν ένας τοίχος με συμπαγή κατασκευή από μεγάλους λίθους που μαζί με δύο κάθετα προς αυτόν τοιχάρια οριοθετεί έναν «χώρο». Τα οικοδομικά κατάλοιπα, των οποίων η μορφή παραπέμπει σε «περίβολο», τοποθετούνται στους Ύστερους Γεωμετρικούς χρόνους. Στην ίδια πλευρά, ανατολικά της οδού των κλασικών χρόνων που οδηγεί στις Αχαρνές, στο εσωτερικό μιας μεγάλης σύγχρονης παραβίασης εντοπίστηκε συστάδα από τρεις εγχυτρισμούς εντός αμφορέων, επίσης των όψιμων Υστερογεωμετρικών χρόνων. Από το εσωτερικό των δύο αμφορέων περισυλλέχθηκαν επτά συνολικά ακέραια αγγεία (δύο σκύφοι, δύο κύπελλα, δύο οινοχόες και ένα μόνωτο κύπελλο). Σύγχρονη με τους εγχυτρισμούς είναι μια «κατασκευή» από μικρές γκριζωπές κιμηλόπετρες, πολύ πακτωμένες μεταξύ τους, που εδράζεται στην κιμηλιά και έχει «σφραγίσει» όρυγμα. Βόρεια της εκτείνεται «λιθόστρωτο» κατασκευασμένο από αργούς λίθους και όστρακα αγγείων Γεωμετρικών χρόνων, το οποίο προφανώς συνιστά μια ευρεία διαμόρφωση του υπαίθριου χώρου που λειτουργούσε ως μονοπάτι ή δρόμος και συνοδευόταν από επιμήκη λαξευτό αγωγό και πηγάδι.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η πρώτη χρήση του χώρου από την Νεότερη Νεολιθική περίοδο, ακολούθως κατά την Πρωτοελλαδική, ενώ εκτεταμένη χρήση διαπιστώνεται κατά τους όψιμους Γεωμετρικούς χρόνους. Διερευνάται η σχέση με την κοντινή περιοχή της Ακαδημίας Πλάτωνος κατά τις περιόδους αυτές. Η περιοχή μεταγενέστερα διαμορφώθηκε σε πολύ μεγαλύτερη κλίμακα σε οδό με κτιστά αναλήμματα εκατέρωθεν, επάλληλα οδοστρώματα και με την δημιουργία παρόδιου νεκροταφείου των Πρώιμων Ρωμαϊκών χρόνων.

Κοκκολιού Τώνια, Κοντοπανάγου Μαριλένα

Νέα εγκατάσταση των Γεωμετρικών χρόνων σε οικόπεδο στη συμβολή των οδών Βασιλικών, Λένορμαν και Τριπόλεως στον Κολωνό, Αθήνα *(poster)*

Κατά την διάρκεια σωστικής ανασκαφής τα έτη 2006–2007 στο εν λόγω οικόπεδο, έκτασης 1.500 τ.μ., αποκαλύφθηκαν ένας τοίχος με συμπαγή κατασκευή από μεγάλους λίθους που μαζί με δύο κάθετα προς αυτόν τοιχάρια οριοθετεί έναν «χώρο». Τα οικοδομικά κατάλοιπα, των οποίων η μορφή παραπέμπει σε «περίβολο», τοποθετούνται στους ύστερους Γεωμετρικούς χρόνους. Στην ίδια πλευρά, ανατολικά της οδού των κλασικών χρόνων που οδηγεί στις Αχαρνές, στο εσωτερικό μιας μεγάλης σύγχρονης παραβίασης, εντοπίστηκε κατά χώραν συστάδα από τρεις εγχυτρισμούς εντός αμφορέων, που επίσης ανάγονται στους όψιμους Υστερογεωμετρικούς χρόνους. Από το

εσωτερικό των δύο αμφορέων περισυλλέχθηκαν επτά συνολικά ακέραια αγγεία (δύο σκύφοι, δύο κύπελλα, δύο οινοχόες και ένα μόνωτο κύπελλο). Σύγχρονη με τους εγχυτρισμούς είναι μια «κατασκευή» από μικρές γκριζωπές κιμηλόπετρες πολύ πακτωμένες μεταξύ τους, που εδράζεται στην κιμηλιά και έχει «σφραγίσει» όρυγμα. Βόρεια της εκτείνεται «λιθόστρωτο» κατασκευασμένο από αργούς λίθους και όστρακα αγγείων Γεωμετρικών χρόνων, το οποίο προφανώς συνιστά μια ευρεία διαμόρφωση του υπαίθριου χώρου που λειτουργούσε ως μονοπάτι ή δρόμος και συνοδευόταν από επιμήκη λαξευτό αγωγό και πηγάδι.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η πρώτη χρήση του χώρου από την Νεότερη Νεολιθική περίοδο, ακολούθως κατά την Πρωτοελλαδική, και εκτεταμένη χρήση διαπιστώνεται κατά τους όψιμους Γεωμετρικούς χρόνους. Διερευνάται η σχέση με την κοντινή περιοχή της Ακαδημίας Πλάτωνος κατά τις περιόδους αυτές. Η περιοχή μεταγενέστερα διαμορφώθηκε σε πολύ μεγαλύτερη κλίμακα σε οδό με κτιστά αναλήμματα εκατέρωθεν, επάλληλα οδοστρώματα και με την δημιουργία παρόδιου νεκροταφείου των Πρώιμων Ρωμαϊκών χρόνων.

Κολοτούρου Κατερίνα

Τα μεταλλικά ευρήματα από τη Σκάλα Ωρωπού

Στην παρούσα ανακοίνωση επιχειρείται μια κριτική παρουσίαση των μεταλλικών ευρημάτων από τις ανασκαφές στον υστερογεωμετρικό/αρχαϊκό οικισμό στη Σκάλα Ωρωπού, στη βορειοανατολική Αττική, οι οποίες διενεργήθηκαν κατά το 1985–1987 (Β' Εφορία Αρχαιοτήτων, υπό τη διεύθυνση της Α. Λεμπέση), και κατά το 1996–2011 (Αρχαιολογική Εταιρεία, υπό τη διεύθυνση του Α. Μαζαράκη Αινιάνος). Το σημαντικό αυτό σύνολο περιλαμβάνει ιδιαίτερα μεγάλο αριθμό σιδερένιων, κυρίως, εργαλείων καθημερινής και ειδικής/εργαστηριακής χρήσεως, καθώς και μεγάλη ποσότητα μολύβδινων βαριδίων, που εξετάζονται υπό το πρίσμα των παραγωγικών δραστηριοτήτων στα πλαίσια του οικισμού. Περιλαμβάνει επίσης ποικιλία κοσμημάτων, όπλων, και άλλων, χάλκινων κυρίως, αντικειμένων, τα οποία συνιστούν έκφανση ευμάρειας και γοήτρου μιας κοινωνικής ελίτ, ενώ σε κάποιες περιπτώσεις συνδέονται και με τελετουργικές δραστηριότητες.

Δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στο κτηριακό συγκρότημα του Νότιου Τομέα του οικισμού, όπου έχει ήδη επισημανθεί η ύπαρξη εργαστηρίων και αλλεπάλληλων μεταλλουργικών δραστηριοτήτων, αναλύεται η κατανομή των διαφόρων κατηγοριών μεταλλικών αντικειμένων, και επισημαίνονται μορφολογικά/τυπολογικά στοιχεία που φανερώνουν την ενεργή συμμετοχή των κατοίκων σε τοπικά, περιφερειακά, αλλά και υπερπόντια δίκτυα εμπορικών και πολιτισμικών επαφών. Πιο αναλυτικά θα συζητηθεί η σύνθεση και ο χαρακτήρας ενός δυσερμήνευτου συνόλου 100 περίπου αντικειμένων (σύνολο XL) του ύστερου 8ου-αρχών 7ου αι. π.Χ., που παρουσιάζει εξαιρετικά μεγάλη

συγκέντρωση σιδερένιων μαχαιριών, λεπίδων και μικρογραφικών κυρίως αξινών, έναντι ενός μικρού ποσοστού κοσμημάτων, όπλων, αλλά και μεμονωμένων αντικειμένων συμβολικού χαρακτήρα.

Κοντοπανάγου Μαριλένα, Λάγια Άννα

Η παρουσία βρεφικών οστών σε καύσεις από το νεκροταφείο των Υπομυκηναϊκών–Πρωτογεωμετρικών χρόνων επί της οδού Ηρώδου Αττικού 2 στην Αθήνα

Για την καύση βρεφών και τον ενταφιασμό τους μαζί με αποτεφρωμένα οστά ενήλικων γνωρίζουμε ελάχιστα από την ανθρωπολογική και αρχαιολογική σκοπιά. Η παρουσία εμβρυικών οστών μαζί με οστά γυναίκας σε τεφροδόχο αγγείο της Πρώιμης Γεωμετρικής περιόδου από την Αγορά (Liston and Papadopoulos, Hesperia 2004) έχει πυροδοτήσει ερωτήματα για την μεταχείριση των βρεφών κατά την Πρώιμη Εποχή του Σιδήρου. Στην ανακοίνωση αυτή συζητούνται ταφές καύσεων της Υπομυκηναϊκής και Πρωτογεωμετρικής περιόδου από το νεκροταφείο της οδού Ηρώδου Αττικού με κοινή παρουσία οστών ανήλικων και ενήλικων στο ίδιο τεφροδόχο αγγείο. Το νεκροταφείο αυτό αποτελεί το πρώτο οργανωμένο νεκροταφείο στο ανατολικό τμήμα του οικισμού των Αθηνών, ανάλογο με τα σύγχρονά του στον Κεραμεικό, την Αγορά και της περιοχής που εκτείνεται στα νότια της Ακρόπολης. Από τους 65 αρχαιολογικά επιβεβαιωμένους τάφους της συγκεκριμένης περιόδου, οι 53 είναι καύσεις εντός ταφικών αγγείων και οι 12 ενταφιασμοί σώματος (ποσοστά 81,5% και 18,5% αντίστοιχα). Οι παλαιότεροι από τους τάφους είναι συγκεντρωμένοι στο ανατολικό τμήμα του νεκροταφείου, όπου συνυπάρχουν καύσεις μαζί με ενταφιασμούς, χωρίς κάποιο μοτίβο διαφοροποίησης των δύο τύπων. Οι μεταγενέστερες πρωτογεωμετρικές καύσεις αναπτύχθηκαν σε κυκλική διάταξη λίγο δυτικότερα, όπου δεν εντοπίστηκαν ενταφιασμοί.

Τα ευρήματα εξετάζονται από την ανθρωπολογική οπτική, τα αρχαιολογικά συμφραζόμενα, και σε σύγκριση με ταφές από το σύνολο του νεκροταφείου και άλλων συγχρόνων τους από την Αθήνα. Μπορούμε να εξάγουμε συμπεράσματα για τη μεταχείριση βρεφών ως προς τον τρόπο ταφής τους και σε τι αφορούν; Παρατηρήσεις ως προς την ποσότητα και ποιότητα των αποτεφρωμένων οστών αντιπαραβάλλονται με τα αρχαιολογικά δεδομένα για να φωτίσουν το σπάνιο φαινόμενο της μεταχείρισης βρεφών τη στιγμή του θανάτου στην Πρώιμη Εποχή του Σιδήρου στην Αθήνα.

Kotsonas Antonis

The "Cultural Backwardness" of early Attica? A materialist perspective on the Attic epigraphic record of the 8th and 7th centuries BCE

The Attic epigraphic record of the Early Iron Age and the Archaic period has received extensive attention in the literature. Yet, this literature has largely focused on the material of the 6th c. BCE and has not appreciated enough the particularities of the earlier, 8th and

7th centuries BCE inscriptions from Attica. What is more, the early epigraphic record of the region has inspired Henry Immerwahr's notion of the "cultural backwardness" of Attica. I revisit this notion by engaging with the early Attic inscriptions from a hitherto underexplored materialist perspective and by exploring writing as social practice. Inspired by work on the materiality of text and using a quantitative approach, I investigate the ways in which early inscriptions from Attica interact with the fabric, the shape, and the decoration of the mostly ceramic objects on which they are rendered, and I reflect on the ramifications of this interaction for the socialization of the inscribed objects in different functional and social contexts. The investigation exposes a range of hitherto neglected patterns attesting to the preferential inscribing and use of particular types of vessels in specific contexts, and to the association of certain types of text with the material properties of the medium which carries it. By appreciating these Attic patterns in the light of the epigraphic record of the rest of early Greece, I reconsider the notion of the "cultural backwardness" of Attica in the 8th and 7th centuries BC.

Kroustalis Evangelos, Tsaravopoulos Aris

Protogeometic finds by the Kephisos River as evidence for an early episode in the "internal colonization" of Attica

This presentation focuses on the finds of a rescue excavation that was conducted in 2007 in the vicinity of the Central Vegetable Market of Aghios Ioannis Rentis. The site lies next to the bank of the Kephisos River. The bulk of the excavated material dates to a late phase of the Protogeometric period; it comprises the fragmentary foundations of two buildings or structures, a well, 17 pits, and ten graves, being the unique known case throughout Protogeometric Attica in which all these different types of remains were discovered in a single site. Significant amounts of pottery were also found. Several material remains, coupled with the location of the site by the Kephisos River, suggest that the inhabitants of this settlement may have been involved in pottery production. This site is paralleled, in terms of accessibility of natural resources, by another, located in the region of Palaea Kokkinia, approximately 2.2km to the southwest of Rentis. Here, the remains of four Protogeometric ceramic kilns and dumped pottery-wasters were excavated (2006–2008).

The recent discoveries at Rentis and at Palaea Kokkinia have significant historical ramifications; they allow for the conclusion that in a late stage of the Protogeometric period groups of people moved from the city of Athens and settled in the area the Kephisos River. We may regard this hitherto unknown episode in the history of Early Iron Age Attica as a distant precursor in the "internal colonization" of the Attic countryside, which was intensified during the final decades of the 8th c. BC.

Lagia Anna, Patterson Sydney

The treatment of infants and children in the Geometric and Archaic periods: infant burials from the cemeteries of Thorikos

During the Geometric and Archaic periods in Greece, the presence of infants within cemeteries is probably the densest in classical antiquity. Pot burials, sometimes with very rich furnishing or void of grave goods, are known from a number of cemeteries around Greece. In Athens, their very high occurrence is known among other from the cemetery of the Kerameikos; osseous remains nevertheless that would allow a more thorough investigation of their treatment at death are scarce. In the current paper, findings from the analysis of infant graves from the cemeteries of Thorikos, dating to the Geometric and Archaic periods, are discussed from an anthropological and archaeological perspective. Is there any differentiation based on mortuary attributes viewed together with taphonomic, demographic and paleopathological characteristics? Can a polarity between the adult and subadult treatment at death be supported or is there further differentiation? Based on examples from the cemeteries of Thorikos we stimulate discussion on questions that may extend beyond Athens and Attica.

Lambrugo Claudia

Turning world new insights into the burial practices of Early Iron Age Athens *(poster)*

This paper is the result of a fruitful collaboration between the LALLACT Project (Lexicon of Ancient Ludonims. Ludic Activities and Cultural Tradition, University of Milan "La Statale", Italy) and the ERC project 2017–2022 "Locus Ludi: The Cultural Fabric of Play and Games in Classical Antiquity" (Prof. V. Dasen, Université de Fribourg, Switzerland). This work starts from a re-examination of toys in the grave assemblages of Early Iron Age Athens, and it then focuses on the Attic pointed pyxis and its meaning within the Athenian funerary landscape.

The pointed pyxis is one of the most elegant and colorful Athenian Geometric vases. This shape is fairly rare, as it is well attested only between Early Geometric I and Middle Geometric II. Interestingly, it has been found almost exclusively in exceptionally wealthy burials containing a large amount of pottery, exotic and prestige goods, metal tools, and jewelry. These funerary assemblages clearly demonstrate the deceased's claim to élite status.

It is then likely that the pointed pyxis may have played a particular role in Athenian funerary rites. Nevertheless, the origin and meaning of the shape are still difficult to define. Being sometimes labelled as an egg-shaped vase, the bulbous object might resemble the shape of Geometric spinning tops, as suggested by a few scholars (Dontas, Kent Hill) whose words, however, went totally unheeded. This paper highlights the suggestive connection among pointed pyxides, spinning tops, girls/young women, Eros, and the love sphere. My main goal is to assess whether it is possible to recognize in the pointed pyxis a metaphorical

reference to the unpredictable duration of life, and perhaps even to divinatory practices (e.g. drawing lots for a good wedding during prenuptial ceremonies) as an adaptation of Near Eastern ideas for Greek ritual activities.

Λέκα Ευριδίκη

Τα αρχαϊκά νεκροταφεία της Αθήνας μέσα από τα επιτύμβια γλυπτά *(poster)*

Αντικείμενο της παρουσίασης είναι η έρευνα των χώρων ταφής στην Αθήνα των Αρχαϊκών χρόνων μέσα από τις επιγραφικές, προσωπογραφικές και τοπογραφικές μαρτυρίες που μας παρέχουν τα επιτύμβια γλυπτά. Θα εξεταστούν, επίσης, η θέση, η έκταση, η πυκνότητα και ο ιδιαίτερος χαρακτήρας κάθε νεκροταφείου του άστεως και μερικών σημαντικών δήμων εκτός του άστεως. Με δεδομένο τον ιδιαίτερο χαρακτήρα των Αρχαϊκών επιτύμβιων γλυπτών ως συμβόλων κοινωνικού status και μέσων προβολής των αριστοκρατικών οικογενειών της αρχαίας Αθήνας, ερευνώνται οι θέσεις εύρεσης και οι κατηγορίες των επιτύμβιων γλυπτών (Κούροι, Κόρες, ζώα, τέρατα, στήλες, ενεπίγραφες βάσεις) και αναζητούνται συσχετισμοί μεταξύ των χώρων ταφής και των οικογενειών των νεκρών. Τα παλαιά ως επί το πλείστον ευρήματα που φυλάσσονται στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο θα αποτελέσουν τον πυρήνα της παρουσίασης και θα συμπληρωθούν από τα νεότερα ευρήματα των σωστικών και συστηματικών ανασκαφών της Αθήνας (π.χ. στα νεκροταφεία του Κεραμεικού, της Αχαρνικής Πύλης κ.α.). Οι προελεύσεις των γλυπτών στο βαθμό που επιτρέπουν την ταύτιση συγκεκριμένων χώρων ταφής θα σχηματίσουν τους κεντρικούς άξονες της παρουσίασης και θα επιχειρηθεί να διασταυρωθούν με γνωστές αθηναϊκές οικογένειες και τους χώρους διαμονής τους. Η επιλογή συγκεκριμένων κατηγοριών μνημείων και εικονογραφικών τύπων, οι τεχνοτροπικές προτιμήσεις και οι σχέσεις με εργαστήρια και γλύπτες θα αποτελέσουν επίσης αντικείμενο της παρουσίασης.

Livieratou Antonia

The pottery assemblage from the Kokkinogenis plot in the area of Plato's Academy, Athens, and its ritual implications

A large number of complete or nearly complete, low-handled kantharoi (134) and a small number of cups (18), as well as a large number of similar kantharoi in sherds (at least 300) were recovered during a 1957 excavation by Ph. Stavropoullos in the area of the Academy, in close proximity to the so-called "Sacred House". Many of the pots were found stacked and in rows "over an extended sacrifice", and were interpreted by the excavator in his report in Praktika as votive offerings "made in honour of the first settlers and heroes after Theseus' synoecism". Careful study of the excavation diaries and of the Kokkinogenis pottery assemblage dating from the Late Protogeometric to the Late Geometric period has revealed a much more complex situation. The pottery study in particular has focused on the

typology and dating of the prevalent shapes of kantharoi and cups, as well as on a large number of sherds recovered in relation to the so-called 'extended sacrifice' and to a succession of hearths lying further east of the stacked vases. By correlating the pottery to the excavation diaries, the Early Iron Age history of the site has been possible to reconstruct. According to the suggested interpretation theory, ritual activities appear to have taken place at this site in a most probably cult context. A short presentation of the pottery assemblage and related conclusions will be given in this paper.

Logothetis Dimitris, Roussos Philippos

Aegyptiaca Atheniensia et Attica. ***Preliminary remarks on Egyptian and Egyptianizing artefacts from Early Iron Age Athens, Attica, and the Saronic Gulf***

Athens and, to a lesser extent, broader Attica, constitute perhaps the most well-researched of Greek regions. The abundance of both written sources and archaeological evidence has contributed to the formulation of a clear enough picture of the Athenian and Attic landscape, especially from the Archaic period onwards. Even though Early Iron Age Athens and Attica have received considerable attention in recent years, emphasis has largely been placed on the local material and non-material culture rather than imported artefacts, even more so *orientalia*. To address this lacuna in the study of the Athenian and Attic archaeological record, this contribution will attempt for the first time a preliminary examination of Egyptian and Egyptianizing artefacts imported in those areas between the 8th and 6th centuries BC. As with most regions of the Greek world, trade networks linking Athens and Attica with Egypt were primarily indirect, with contacts facilitated through both Near Eastern (Levantine, Cypriot) and Greek intermediaries. Figurines and amulets of faience and bronze, both anthropomorphic and zoomorphic, scarabs and scaraboids, seals, and faience vessels have been unearthed exclusively in sanctuaries and tombs at Athens, but also dispersed in various locations in the Attic countryside (Sounion, Eleusis, Brauron, Anavyssos) and the Saronic Gulf (Aegina, Poros). By implementing a contextual approach in the study of these artefacts, it will be attempted to demystify their reception in the largely heterogeneous region under scrutiny and trace consumption practices, seeking to understand their function and symbolism in the sacred and funerary spheres of Early Iron Age Athens and Attica.

Μανιάκη Άρτεμις

Οι γυναίκες κάνουν τη διαφορά! Περιπτώσεις διακεκριμένων «γυναικείων» ταφών στην Αθήνα και την Αττική κατά την Πρώιμη Εποχή του Σιδήρου. Διαπιστώσεις, ομοιότητες και διαφορές *(poster)*

Η ανακοίνωση πραγματεύεται γυναικείες ή πιθανώς «γυναικείες» ταφές, που έχουν εντοπιστεί στην Αττική και διακρίνονται για τα πλούσια κτερίσματα ή για τις ιδιαιτερότητες που τις χαρακτηρίζουν. Τα ταφικά σύνολα προέρχονται από παλαιότερες αρχαιολογικές έρευνες —σε κάποιες περιπτώσεις δημοσιευμένες— και από νεότερες ανασκαφές, σε νεκροταφεία της Αθήνας και στην περιφέρεια της Αττικής: σε Ελευσίνα, Ανάβυσσο, Σπάτα και Σαλαμίνα. Τόσο οι τάφοι όσο και τα κτερίσματά τους, σε συνδυασμό με τα ανθρωπολογικά στοιχεία, όπου είναι εφικτό, παρουσιάζονται με συνοπτικό τρόπο, ανά περιοχή και με χρονολογική σειρά. Επισημαίνονται διαπιστώσεις και παρουσιάζονται κοινά στοιχεία, όσον αφορά στην ταφική πρακτική, στη μορφή του τάφου και στα κτερίσματα που απαντώνται και γίνεται προσπάθεια κατανόησης των διαφορετικών αυτών περιπτώσεων. Σκοπός της ανακοίνωσης είναι, συσχετίζοντας τις παραπάνω ταφές, να γίνει απόπειρα παρουσίασης της πιθανής ταυτότητας και του ρόλου αυτών των ξεχωριστών γυναικών στις κοινότητες της Πρώιμης Εποχής του Σιδήρου, μέσα από την μελέτη της μεταθανάτιας διαχείρισής τους.

Martens Brian

A new Late Archaic Herm from the north slope of the Areopagos *(poster)*

This paper presents an unpublished life-size marble head of a herm (Agora S 2276) that was found in 1969 during the Agora excavations. Stylistic features, technical details, and the use of Cycladic marble suggest that the new head is among the earliest Attic examples of the herm genre, probably carved ca. 510–480 BC. Further importance accrues to the piece because it has a documented stratigraphic findspot. The herm fragment was found beneath the floor of a Classical house on the north slope of the Areopagos, with pottery dating down to ca. 400–375 BC. The head is one of only seven Archaic-period sculptures from the site that have been excavated from a context of the Classical period or earlier.

It is proposed that the herm was originally consecrated in a sacred precinct —for example, the City Eleusinion, located some 90m east of the findspot, or perhaps the Acropolis— and that it was damaged during the Persian sack. The interpretation is plausible because two terracotta votives, both dated to ca. 490 BC, were found in the same stratum as the herm. A nearby pit containing debris from the Persian sack also suggests that the neighborhood received fills imported from a sanctuary during cleanup operations after 480 BC (deposit Q 20:1: Shear 1993, p. 402). In addition to terracotta votives, the pit produced a fragmentary male head from a high-quality Pentelic marble statue, dated to ca. 510–500 BC (Agora S 1997: *Agora* XI, no. 82).

Mazarakis Ainian Alexandros, Vlachou Vicky, Chatzinikolaou Eleni

(Mapping) Household organization in Early Iron Age Oropos

The only Late Geometric settlement known to date in Attica lies at Oropos where more than 40 edifices of various plans have been systematically excavated and placed in a chronological horizon of several successive phases. The architecture, the pottery and the small finds have been thoroughly studied, but it is their distribution within each edifice that needs to be attempted. The present paper will discuss the results of the synthetic study of the architectural features, and the spatial distribution of the movable finds in specific buildings of the settlement within each chronological phase, with the support of the application of the Geographic Information System (GIS). By considering the exact context of the artefacts in their architectural environment, a better understanding of the character and function of the edifices will be attempted so that the internal organization of the community, as well as the various and complementary activities housed inside the edifices can be enlightened.

Μέξη Μαρία, Ντούνη Κερασία, Παπαφλωράτου Ελένη

Από την κοινότητα στον δήμο, συνέχεια στη χρήση του χώρου. Πρόσφατα ταφικά ευρήματα των Γεωμετρικών χρόνων από την Παιανία

Πρόσφατες σωστικές ανασκαφικές έρευνες της Εφορείας Αρχαιοτήτων Ανατολικής Αττικής στην Παιανία, οδήγησαν στην αποκάλυψη ενός σημαντικού νεκροταφείου των Γεωμετρικών χρόνων, στο κέντρο του σύγχρονου οικοδομικού ιστού. Η αρχαιολογική έρευνα στο οικόπεδο ιδιοκτησίας Βλάχου – Οικονομόπουλου επί της οδού Νικ. Λουκά (Ο.Τ. 56), έφερε στο φως μεγάλο αριθμό ταφών, ενταφιασμούς, εγχυτρισμούς και πυρές, που χρονολογούνται στην Μέση και την Ύστερη κυρίως, Γεωμετρική περίοδο (± 850–700 π.Χ). Το νεκροταφείο, που οριοθετείται φυσικά από την διέλευση όμορου ρέματος, σηματοδοτεί το αγροτικό τοπίο ενός αρχαίου αγροτικού δήμου των κλασικών χρόνων, μακριά από το άστυ, ως χώρο αφενός μεν συμβολικό, όπως υποδεικνύουν οι ταφικοί περίβολοι των Κλασικών χρόνων που ανασκάφηκαν στον ίδιο χώρο, αφετέρου δε δημόσιο, όπως αποδεικνύει η διέλευση τμήματος αρχαίας οδού και παρόδιου ιερού σε κοντινή απόσταση.

Η παρούσα ανακοίνωση μέσω της παρουσίασης των πρόσφατων αυτών ταφικών ευρημάτων καθώς και των προκαταρκτικών οστεοαρχαιολογικών παρατηρήσεων εμπλουτίζει με νέα δεδομένα τη γνώση μας για τις ταφικές πρακτικές του 8ου και του 7ου αι. π.Χ στην Αττική ύπαιθρο. Παράλληλα θέτει ως στόχο τη διερεύνηση τυχόν συσχετίσεων με αντίστοιχα χρονολογικά παράλληλα τόσο από την περιοχή της Αθήνας (άστυ), όσο κυρίως των γειτονικών σύγχρονων δήμων της Μεσογαίας (Κορωπί, Μαρκόπουλο), όπως αυτά προέκυψαν από τις πρόσφατες σωστικές ανασκαφές. Στόχος

αποτελεί η ανάδειξη των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της Αττικής Υπαίθρου σε μία εποχή κοινωνικών αλλαγών, όπου τίθενται τα πρώτα σπέρματα ανάδειξης της φυλετικής διαστρωμάτωσης και της δημιουργίας των τοπικών πυρήνων για την οργάνωση των μετέπειτα δήμων της Κλασικής εποχής.

Μουγνάι Μαρία

Ευρήματα Γεωμετρικών χρόνων από την ανασκαφή στο οικόπεδο Μακρυγιάννη, για την κατασκευή του σταθμού του ΜΕΤΡΟ «Ακρόπολη»

Η ανασκαφή στο οικόπεδο Μακρυγιάννη, στις νότιες υπώρειες της Ακρόπολης των Αθηνών έφερε στο φως πολλά και σημαντικά ευρήματα, που μαρτυρούν την ανθρώπινη δραστηριότητα στην περιοχή από την 4η χιλ. π.Χ. έως και τον 12ο αι. μ.Χ. Στα Πρώιμα Γεωμετρικά χρόνια ο χώρος της ανασκαφής είχε ταφική χρήση, ενώ αργότερα από τα μέσα του 8ου αι. π.Χ. η περιοχή κατοικήθηκε, όπως διαπιστώθηκε από τα φρέατα, τους τοίχους και τα δάπεδα που σώθηκαν αποσπασματικά. Στον 8ο αιώνα π.Χ. οι κάτοικοι ήταν οργανωμένοι σε οικισμό και ζούσαν στις πλαγιές και στις υπώρειες της Ακρόπολης. Η μελέτη δύο φρεάτων και ενός κεραμικού κλιβάνου Υστερογεωμετρικών χρόνων, που αποκαλύφτηκαν στην ανασκαφή για την ανέγερση του σταθμού Ακρόπολη του ΜΕΤΡΟ, αποτελεί το αντικείμενο της παρούσας έρευνας. Τα δύο φρέατα και ο κλίβανος βρίσκονταν στο ανατολικό τμήμα του οικοπέδου. Ήταν λαξευμένα στον φυσικό βράχο και το υλικό από το εσωτερικό τους αποτελούνταν κυρίως από οικιακή κεραμική. Η ύπαρξη κεραμικού κλιβάνου σε εγγύτητα με το ένα εκ των δύο φρεάτων αποτυπώνει την παράλληλη εργαστηριακή χρήση της περιοχής και την παραγωγή πήλινων αγγείων. Η μελέτη του υλικού αποκαλύπτει δεδομένα σχετικά με την οργάνωση, την έκταση και τη διάρκεια του εργαστηρίου παραγωγής και προσδίδει νέα στοιχεία, αναφορικά με την κοινωνία και την κατοίκηση στην Αθήνα στους Υστερογεωμετρικούς χρόνους.

Murray Sarah, Godsay Melanie, Erny Grace

The Early Iron Age and Archaic Period around Porto Rafti Bay: insights from recent surface survey data

This paper considers two issues regarding the archaeology of the Early Iron Age and Archaic periods in the bay of Porto Rafti in light of recent discoveries made by the Bays of East Attica Regional Survey project, a campaign of surface investigation running from 2019 to 2022 under the auspices of the Canadian Institute in Greece and with the oversight of the Ephorate of Antiquities of East Attica.

First, why was the area mostly abandoned at the end of the Late Helladic IIIC Late period after hosting an apparently thriving community during the entirety of the preceding LH IIIC period? While this question could previously be addressed based solely on mortuary evidence from the sites of Perati and Drivlia, a great deal of new Late Helladic IIIC material

from the islets of Raftis and Praso allow a fuller reconstruction of the human ecology of Postpalatial settlement in the bay. The discovery of this material leads us to new hypotheses about conditions surrounding the sites' disuse in the Early Iron Age.
Second, the paper presents new Late Archaic finds from the islet of Praso and the Koroni peninsula. Preliminary study indicates the existence of industrial activity on Praso and a small civic sanctuary on the Koroni acropolis. The paper puts these finds into the context provided by previous Archaic finds by the Greek Archaeological Service and considers how they expand our understanding of the early history of the Attic deme of Prasiai.

Kayafa Maria

Diachronic Lavrion? Lead Isotope data, ore mining and metallurgy in Attica from the Early Iron Age to the Archaic period *(poster)*

Lead isotope analysis (LIA) has a long history in the study of ancient metals with the purpose of investigating their original provenance, and Greek antiquity stands prominently in this research. The multimetallic ore deposits of Lavreotiki in Attica have been thoroughly investigated for their lead isotope fingerprint. Based on LIA, Lavreotiki is considered as one of the major sources of metals for the prehistoric Aegean; at the same time, there is extensive archaeological and textual evidence for the exploitation of these ore deposits during the Classical and Hellenistic periods by the Athenian city-state. In between, *i.e.* in the Early Iron Age and the Archaic period, metal finds are far from scarce in Greece, and there is a new entry in the metallurgists' repertoire, namely iron. Archaeologists, however, have only occasionally used LIA for tracing the provenance of metals; for example there is some published evidence from Delphi, Thasos, Nichoria, Olympia.
In this presentation I will gather all published LIA information for EIA and Archaic silver, lead and copper-based objects from Greece, and examine the contribution of Lavreotiki ores in each phase. I will also look through unpublished LIA data, which are included in the OXALID data-base (available online by the Isotrace Laboratory in Oxford, formerly led by N.H. Gale and Z.A. Stos-Gale) for additional information. Therefore, using LIA data and their interpretation, and combining then with relevant archaeological evidence, I will try to explore the diachronic importance of the region of Lavreotiki as a source of silver, lead and copper, and to test if the notion of continuity of exploitation is justified.

Παλαιοκρασσά Λυδία, Πετράκης Μανόλης, Ρογκενμπούγκε Μισέλ

Η λατρεία στο ιερό του Διός Παρνησσίου μέσα από τα μεταλλικά αντικείμενα

Το 1959 ανασκάφηκε από τον Ευθύμιο Μαστροκώστα ιερό, που περιλάμβανε και σπήλαιο, στην υψηλότερη κορυφή της Πάρνηθας. Από τα επιγραφικά ευρήματα τεκμηριώνεται ότι στο ιερό λατρευόταν ο Ζευς Παρνήσσιος και από την κεραμική προ-

κύπτει ότι η περίοδος λειτουργίας του διήρκεσε από τα τέλη του 10ου έως τα τέλη του 6ου αι. π.Χ. Η σύντομη ανασκαφή του –αν και δεν ολοκληρώθηκε λόγω μετάθεσης του ανασκαφέα– απέδωσε, εκτός της μεγάλης ποσότητας κεραμικής, μεγάλο αριθμό μεταλλικών αντικειμένων, τα οποία παρουσιάζονται συνολικά για πρώτη φορά. Το υλικό περιλαμβάνει ποικίλες κατηγορίες ευρημάτων, κυρίως όπλων, αγροτικών εργαλείων και τελετουργικών σκευών, από τα οποία ξεχωρίζει το σύνολο των 4.000 σιδερένιων μαχαιριών, ένα *unicum* για τα δεδομένα των αρχαίων ελληνικών ιερών. Μέσω της μελέτης τους προκύπτουν χρήσιμα συμπεράσματα για τις τελετουργικές και αναθηματικές πρακτικές σε ένα από τα πρωιμότερα ιερά των ιστορικών χρόνων στην Αττική, του οποίου μάλιστα η συνοριακή θέση το καθιστά ιδιαίτερα ενδιαφέρον για την περιοχή. Η αρχαιολογική μελέτη των αντικειμένων συνδυάζεται με την μελέτη της τεχνολογίας κατασκευής τους, με την εφαρμογή διαφόρων αρχαιομετρικών μεθόδων ανάλυσης, μέσω των οποίων θίγονται θέματα τεχνολογίας κατασκευής, προέλευσης των πρώτων υλών και οργάνωσης μεταλλουργικών εργαστηρίων.

Παλαιολόγος Δημήτρης

Η τοπογραφία κατά τους Πρώιμους Ιστορικούς χρόνους στην ευρύτερη περιοχή του δήμου Διονύσου

Περιεχόμενο της ανακοίνωσης είναι η ενδεικτική παρουσίαση επιλεγμένων σωστικών ανασκαφών, που πραγματοποιήθηκαν από το έτος 2007 μέχρι σήμερα, σε διάφορες περιοχές του σύγχρονου Δήμου Διονύσου, ο οποίος εκτείνεται από τις βορειοδυτικές υπώρειες του Πεντελικού όρους μέχρι τις ανατολικές της Πάρνηθας. Ειδικότερα, ανασκάφηκαν —κυρίως στην Δ.Ε. Άνοιξης— δεκαπέντε νέες θέσεις των Πρώιμων Ιστορικών χρόνων που αφορούν σε αρχιτεκτονικά κατάλοιπα, μεμονωμένες ταφές, νεκροταφεία, στρώματα κατοίκησης, γλυπτά κ.α. Τα νεότερα δεδομένα επαυξάνοντας σημαντικά τις μέχρι πρότινος διαθέσιμες πληροφορίες για την περιοχή, μας επιτρέπουν να διαφωτίσουμε χαρακτηριστικά της εποχής του σιδήρου και να προσεγγίσουμε όψεις της κοινωνίας της.

Επιπλέον, τα κατάλοιπα των Αρχαϊκών/Πρώιμων Κλασικών χρόνων, συνδυαζόμενα με ευρήματα παλαιότερων ανασκαφών, ευρήματα περισυλλογής και τις αρχαίες φιλολογικές μαρτυρίες, συμβάλλουν στην ανασύνθεση ως ένα βαθμό της τοπογραφίας της ορεινής αυτής περιοχής στην βορειοανατολική Αττική, που στην αρχαιότητα αποτελούσε τμήμα μιας ευρύτερης γεωγραφικής ενότητας γνωστής με το όνομα Διακρία.

Παπαδημητρίου–Γραμμένου Άννα, Γεωργίου–Γκέκα Περσεφόνη, Πετρίδης Πλάτων, Καλλιγά Κυριακή, Καρακίτσου Έλενα

Η ανασκαφή στο λόφο Κοτρώνι Καπανδριτίου και η σημασία των ευρημάτων της κατά την Πρώιμη Εποχή του Σιδήρου και την Αρχαϊκή περίοδο

Από το 2005 στο λόφο Κοτρώνι στο Καπανδρίτι Αττικής το Πανεπιστήμιο Αθηνών πραγματοποιεί αρχαιολογική έρευνα, αρχικά επιφανειακή και στη συνέχεια ανασκαφική. Παρά το πλούσιο μυθολογικό παρελθόν της θέσης, πριν την έναρξη των εργασιών, τίποτα δεν μαρτυρούσε ότι εκεί θα αποκαλύπτονταν τα κατάλοιπα ενός ανθηρού οικισμού της Μέσης και Όψιμης Εποχής του Χαλκού, στοιχεία κατοίκησης των Γεωμετρικών χρόνων αλλά και ένα πόλισμα της Αρχαϊκής εποχής, πλήρως ενσωματωμένο στο διοικητικό σύστημα των Αθηνών.

Μέχρι σήμερα η έρευνα έχει φέρει στο φως εκτενή οχυρωματικό περίβολο στην ανατολική πλευρά του λόφου και οικοδομικά κατάλοιπα στο εσωτερικό του, χρονολογούμενα από τους προϊστορικούς χρόνους έως και την κλασική εποχή, καθώς και πλήθος κινητών ευρημάτων. Ιδιαίτερα εντυπωσιακή είναι η κεραμική της Όψιμης Αρχαϊκής περιόδου, η οποία θέτει μια σειρά προβληματισμών σχετικά με τη χρήση του χώρου κατά τη συγκεκριμένη περίοδο και ορίζει την σπουδαιότητα της θέσης στον χάρτη της Αττικής των ιστορικών χρόνων.

Στόχος της παρούσας ανακοίνωσης είναι η παρουσίαση της ιστορίας της έρευνας και η ερμηνεία της κεραμικής κυρίως της Αρχαϊκής περιόδου καθώς και ο πιθανός συσχετισμός της με σημαντικά ιστορικά γεγονότα.

Πετράκης Μανόλης, Παναγοπούλου Αικατερίνη, Ζαχαριάς Νικόλαος

Συνδυαστική μελέτη μεταλλικών αντικειμένων των Γεωμετρικών και Αρχαϊκών χρόνων από το νεκροταφείο στο Δέλτα Φαλήρου

Κατά την τελευταία δεκαετία, οι ανασκαφές της Εφορείας Αρχαιοτήτων Πειραιώς και Νήσων έφεραν στο φως μεγάλο μέρος του εκτεταμένου νεκροταφείου στο Δέλτα του Φαλήρου, με κύρια φάση χρήσης στην Αρχαϊκή περίοδο. Από τις ανασκαφές προέκυψε πλήθος ευρημάτων, κτερισμάτων και μη, που κατέδειξαν την ιδιαίτερη σημασία της θέσης ανάμεσα στα νεκροταφεία της Αττικής. Μεταξύ των παραπάνω βρέθηκαν και ορισμένα μεταλλικά αντικείμενα, τα οποία παρουσιάζονται για πρώτη φορά. Πρόκειται κυρίως για εργαλεία και όπλα, ενώ δεν λείπουν τα κοσμήματα. Επίσης, παρουσιάζονται οι σιδερένιοι κλοιοί, από ταφές δεσμωτών, οι οποίες αποτελούν ένα από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του νεκροταφείου. Έμφαση δίδεται στα μεταλλικά αντικείμενα που βρέθηκαν στην ομαδική ταφή των 79 δεσμωτών, συμβάλλοντας στην κατανόηση του χαρακτήρα της.

Μέσω των αναλυτικών τεχνικών έγινε προσπάθεια για την ολιστική μελέτη των μεταλλικών αντικειμένων. Η συνδυαστική χρήση αλληλοσυμπληρούμενων μη-καταστροφικών τεχνικών εξέτασης συντελεί στην χημική ανάλυση και στην ταυτοποίηση

των κραμάτων κατασκευής, ενώ η αναζήτηση των τεχνολογικών τους ιδιαιτεροτήτων οδηγούν σε συμπεράσματα που συνδέονται με τη χρήση των αντικειμένων και τις τεχνικές παραγωγής.

Πέτρου Κατερίνα, Ραυτοπούλου Στέλλα

Μεταξύ Προσπάλτων και Θορών: η Βαλομάνδρα κατά τη Γεωμετρική και Αρχαϊκή εποχή

Στις σωστικές ανασκαφές που πραγματοποιήθηκαν από την Εφορεία Αρχαιοτήτων Ανατολικής Αττικής στο πλαίσιο του έργου ΕΣΠΑ «Βελτίωση οδικού δικτύου – Κόμβος Ιππικού Κέντρου – Καλύβια – Λαγονήσι – Ανάβυσσος», στα διοικητικά όρια του σύγχρονου δήμου Σαρωνικού (τότε Καλύβια Θορικού), αποκαλύφθηκαν αρχαιότητες στην περιοχή της Βαλομάνδρας, θέση από παλιά γνωστή ως Γεωμετρικό και Αρχαϊκό νεκροταφείο. Μέσα από τα νέα ευρήματα (λατρευτικά και ταφικά) αντλούμε πληροφορίες για την περιοχή της Βαλομάνδρας, γνωστής κυρίως για τον Κούρο που εκτίθεται στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο παρά για το γεωμετρικό νεκροταφείο που ανέσκαψαν ο Καββαδίας και ο Τσούντας στη θέση εύρεσης του επιτύμβιου σήματος, τοποθεσία που δεν ταυτίζεται με σαφήνεια. Με την παρουσίαση αυτή θα διερευνηθεί η δημιουργία και ανάπτυξη της εγκατάστασης στη θέση αυτή, μέσα από τον συσχετισμό παλαιών και νέων ευρημάτων.

Papadatos Yannis, Vavouranakis Giorgos, Dimakis Nikolas

The Late Bronze Age–Early Iron Age transition at Plasi, Marathon: new evidence from the excavations of the National and Kapodistrian University of Athens

This presentation deals with the early historical phases at the site of Plasi at Marathon on the basis of finds from the 2018–2019 excavation seasons. Old excavations by Mastrokostas, Marinatos (1969–1970), and Theocharaki (1978-1979) had shown that after the abandonment of the Late Helladic IIIA–B settlement, human activity commenced again two centuries later, in the Protogeometric period, with the establishment of an extensive cemetery of inhumations. Several Protogeometric graves dated mostly from the late 10th to the early 9th c. BC were revealed, but their excavation was poorly documented. New excavations conducted by the National and Kapodistrian University of Athens revealed six new graves, belonging to the usual types identified by previous excavators: simple pits, slab-lined cists and pebble-lined graves, and contain both adult and child inhumations. The new evidence, however, comes from their dating. Three of the graves produced pottery dated to the Submycenaean period, with good parallels from Athens and Lefkandi. Although the sample is still very small, the new evidence has important implications about the history of human activity at Plasi and Marathon, in general. The new excavated material, reduces the time gap of human presence at Plasi from 200 to 100 years and suggests that Plasi was the earliest burial ground established in the plain of Marathon in the Late Bronze Age/Early

Iron Age transition. In addition, it provides new evidence concerning the importance of the site's deep past for the community that established the new cemetery in the Submycenaean period.

Παπαγγελή Καλλιόπη

Ελευσίνα: συστάδα τάφων Γεωμετρικής περιόδου, στην παρυφή της Ιεράς οδού

Τμήματα της κύριας οδικής αρτηρίας που συνέδεε την Ελευσίνα με την Αθήνα, δηλαδή της Ιεράς Οδού των Κλασικών χρόνων, έχουν αποκαλυφθεί σε σειρά σωστικών ανασκαφών εντός του πολεοδομικού ιστού της σύγχρονης πόλης. Παρότι τα αναλήμματα και τα οδοστρώματα της οδού που ερευνήθηκαν ανάγονται στη ρωμαϊκή και Ύστερορωμαϊκή περίοδο, η διαχρονική χρήση και η αμετάβλητη πορεία της οδού τεκμηριώνονται από τον εντοπισμό παρόδιων νεκροταφείων αρχαιότερων περιόδων. Η ανακοίνωση θα εστιάσει στην παρουσίαση μικρής συστάδας τάφων, Γεωμετρικής περιόδου, που ερευνήθηκε στην παρυφή της οδού.

Πέτρου Κατερίνα

Νεκροταφείο των Γεωμετρικών, Αρχαϊκών και Κλασικών χρόνων στη Μερέντα Μαρκοπούλου Μεσογαίας

Στο πλαίσιο κατασκευής του Ολυμπιακού Ιππικού Κέντρου & Νέου Ιπποδρόμου Αθηνών στη θέση Μερέντα Μαρκοπούλου Μεσογαίας, πραγματοποιήθηκαν σωστικές ανασκαφές από την Β' Ε.Π.Κ.Α. (νυν ΕΦΑΑΝΑΤ) κατά το χρονικό διάστημα 1999–2004 στην καρδιά του αρχαίου δήμου Μυρρινούντος. Στο μέσον του κυρίως αρχαιολογικού χώρου και βορειοανατολικά του Γεωμετρικού και Αρχαϊκού νεκροταφείου, που ανέσκαψαν οι Ι. Παπαδημητρίου, Δ. Λαζαρίδης, Α. Βαβρίτσας και Ευ. Μαστροκώστας, όπου βρέθηκαν ο κούρος της Μερέντας και η κόρη Φρασίκλεια, αποκαλύφθηκε νεκροταφείο, πλήρως ανεσκαμμένο, που χρονολογείται από τους Γεωμετρικούς έως τους Ύστερους Κλασικούς χρόνους, αποτελούμενο από πυκνή συστάδα 61 τάφων λαξευμένων στον μαλακό βράχο, καλύπτοντας έκταση 200τ.μ. περίπου. Πρόκειται για ταφές σε λακκοειδείς τάφους, εγχυτρισμούς και πρωτογενείς καύσεις σε ορθογώνιους λάκκους. Η παρουσία δύο λάκκων, ενός στο βόρειο τμήμα του και ενός βορείως αυτού, και των ευρημάτων που βρέθηκαν στο εσωτερικό τους, παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον, καθώς δημιουργούνται ερωτηματικά ως προς τη λειτουργία τους, ωστόσο μαρτυρούν τη μακρόχρονη χρήση του νεκροταφείου.

Στόχος της εισήγησης είναι η παρουσίαση των 36 Γεωμετρικών τάφων και του ενός Αρχαϊκού, των κτερισμάτων και των ταφικών πρακτικών, οι οποίες εφαρμόσθηκαν εκεί, ο παραλληλισμός τους με τα ήδη γνωστά Γεωμετρικά νεκροταφεία του αρχαίου δήμου Μυρρινούντος και της ευρύτερης περιοχής του Μαρκοπούλου, καθώς επίσης και η ένταξη του εν λόγω νεκροταφείου στον χάρτη της Αττικής. Η μεγάλη χρονική διάρκεια

χρήσης του, σε συνάρτηση με τα μέχρι στιγμής ελλιπή στοιχεία για την ύπαρξη οικισμού της Γεωμετρικής εποχής στην περιοχή, καταδεικνύουν την ιδιαίτερη σημασία του στο πλαίσιο του αρχαίου δήμου.

Πολυχρονάκου–Σγουρίτσα Νάγια

Υπομυκηναϊκή Αττική. Μια επαναπροσέγγιση

Η Υπομυκηναϊκή περίοδος έχει τεθεί επανειλημμένα σε αμφιβολία, όπως συμβαίνει με σχεδόν Η Υπομυκηναϊκή περίοδος έχει τεθεί επανειλημμένα σε αμφιβολία, όπως συμβαίνει με σχεδόν όλα τα μεταβατικά διαστήματα, λόγω της έλλειψης σαφών τεκμηρίων. Παρά ταύτα, η έρευνα φέρνει προοδευτικά στο φως δεδομένα, που μπορεί να επιβεβαιώσουν ότι πρόκειται για ουσιαστικό πολιτισμικό στάδιο, τουλάχιστον σε κάποιες περιοχές, και όχι μόνο για μία ακόμη κεραμική φάση του τέλους της ΄Υστερης Εποχής του Χαλκού. Υπομυκηναϊκό υλικό προέρχεται, κυρίως, από τάφους, οικισμούς και ιερά.
Η λεπτομερής δημοσίευση του νεκροταφείου στον Κεραμεικό συνετέλεσε ώστε η συγκεκριμένη θέση να αποτελέσει σημείο αναφοράς ως η βασικότερη υπομυκηναϊκή θέση της Αττικής. Όμως, η μελέτη ευρημάτων από παλιές ανασκαφές, όπως της Ελευσίνας και του Θορικού (αν και ακόμη τα ευρήματα είναι ελάχιστα), καθώς και η προσέγγιση του υλικού από πρόσφατα ανεσκαμμένα νεκροταφεία, κυρίως γύρω από την Ακρόπολη, πολλαπλασίασαν τα δεδομένα.
Υπομυκηναϊκό υλικό αποκαλύφθηκε σε ακόμη δύο θέσεις εκτός της περιοχής των Αθηνών, στα Γλυκά Νερά στον Σταυρό και στο Πλάσι στον Μαραθώνα, δηλαδή σε θέσεις που βρίσκονται σε αρκετά μεγάλη απόσταση από την Αθήνα, στον Ευβοϊκό κόλπο και στο βορειοδυτικό άκρον της Μεσογαίας, με τα ευρήματα να περιλαμβάνουν επί πλέον της κεραμικής και άλλα αντικείμενα.
Στην ανακοίνωση αυτή θα αξιολογηθεί το υπομυκηναϊκό υλικό της Αττικής, θα ενταχθούν τα ευρήματα στο ευρύτερο πλαίσιο της έρευνας καθώς και η σχέση με εκείνο της Πρωτογεωμετρικής περιόδου.

Papagiannakis Konstantinos, Alexandridou Alexandra

Some unknown non-funerary evidence for habitation in "Submycenean" and Protogeometric Athens *(poster)*

Life in Athens during the first centuries after the collapse of the Mycenaean palatial society system has been exclusively approached through mortuary data. Due to the dearth of architectural remains especially before the 8th c. BC, the location of the necropoleis have been considered as marking the boundaries of the settled area.
The present paper will attempt to review habitation in Athens during the 11th and 10th centuries BC building on the results from a number of rescue excavations in the centre of Athens (Plaka, Psyrri, Theseion). The material from two wells, as well as the

architectural remains of structures in association with which child burials have been discovered will be presented. Moreover, the issue of "continuity" from the Bronze to the Early Iron Age in Athens will be tackled on the basis of the discussed evidence.

Πλασσαρά Άννα

Ταφές Γεωμετρικών χρόνων από το Γέρακα Αττικής *(poster)*

Η θέση «Πηγή του Γέρακα» αποτελεί τον κύριο πυρήνα αρχαιολογικών ευρημάτων της περιοχής, με χαρακτηριστικό την αλληλουχία των ιστορικών περιόδων να είναι ταυτόσημη γεγονός που προκαλεί και μεγάλες αλλοιώσεις στα αρχαιότερα στρώματα. Κατά την σωστική ανασκαφική έρευνα μικρού οικοπέδου, το έτος 1999, στη θέση αυτή ήρθε στο φως μια συστάδα τάφων, αποσπασματικά σωζόμενων, από τις παρεμβάσεις κατά τους κλασικούς και ρωμαϊκούς χρόνους. Ανασκάφηκαν πέντε πυρές, τρείς λάκκοι με αγγεία Γεωμετρικών χρόνων και ένας εγχυτρισμός, ενώ σχιστολιθικές πλάκες βρέθηκαν πλησίον τους σε διάφορες θέσεις. Οι ταφές αυτές, αποτελούν την πρώτη μαρτυρία για την ύπαρξη ενός πιθανότατα ευρύτερου Γεωμετρικού νεκροταφείου της περιοχής. Τα έτη 2013–2014 σε απόσταση μόλις 70μ. ανατολικά από το οικόπεδο, επί της λεωφόρου Γέρακα, εντοπίστηκε τμήμα νεκροταφείου, στην πρωιμότερη φάση του οποίου ανήκαν τρεις ταφές της Ύστερης Γεωμετρικής περιόδου. Η εγγύτητα των θέσεων των γεωμετρικών ταφών έρχεται ως επιβεβαίωση της υπόθεσης για την ύπαρξη νεκροταφείου. Η σύνδεση των ανασκαφικών δεδομένων της περιοχής προσθέτει μία ακόμα θέση νεκροταφείου, την τέταρτη κατά σειρά, εντός των ορίων του αρχαίου δήμου της Παλλήνης, που διατάσσονται νότια και ανατολικά σε ικανή απόσταση από το Ιερό της Παλληνίδος Αθηνάς.

Πούλου Τατιάνα

Χρυσά Αθηναϊκά κοσμήματα Γεωμετρικών χρόνων: Η περίπτωση της γυναικείας ταφής των Δυτικών Λόφων

Το 2002 η ανακάλυψη τριών τάφων της Γεωμετρικής περιόδου (δύο ενηλίκων και ενός παιδιού), στην ανατολική πλαγιά του Λόφου των Μουσών, έφερε νέα στοιχεία για την χρυσοχοΐα της Γεωμετρικής περιόδου. Ο σημαντικότερος από τους τάφους ανήκε σε ένα νεαρό κορίτσι που ετάφη με τα τέσσερα χρυσά κοσμήματά της, εν μέσω πολλών αγγείων. Η «Δέσποινα των Λόφων» είχε ραμμένα στο ρούχο της δύο χρυσά επιστήθια κοσμήματα, διακοσμημένα με κεχριμπάρι της Βαλτικής, φορούσε δύο χρυσά σπειροειδή σκουλαρίκια και στο χέρι της ένα απλό χρυσό συρμάτινο δαχτυλίδι. Ήταν τα κοσμήματα που θα φορούσε στο γάμο της, αν δεν την είχε προλάβει ο θάνατος. Η κεραμική των τριών τάφων είναι αντιπροσωπευτική της Μέσης Γεωμετρικής περιόδου και οι νεκρικές πρακτικές αντικατοπτρίζουν την αριστοκρατική θέση των νεκρών. Κατά την περίοδο αυτή στην Αττική, αναπτύσσεται μια ασυνήθιστα μεγάλη παραγωγή χρυσών κοσμημάτων. Το

κόσμημα που βρέθηκε εντός του τάφου είναι ένα από τα πιο εντυπωσιακά αυτής της εποχής στον Ελλαδικό χώρο. Στην παρούσα ανακοίνωση θα γίνει σύγκριση των κοσμημάτων του τάφου με παρόμοια από τις συλλογές του Βρετανικού Μουσείου καθώς και από ανασκαφικά ευρήματα της Αττικής. Θα γίνει προσπάθεια να ανασυντεθεί η αρχαιολογική τοπογραφία στα νότια της Ακρόπολης, θα προταθούν αποκαταστάσεις κοσμημάτων και θα παρουσιαστεί αδημοσίευτο υλικό από παλαιότερες ανασκαφές.

Rönnberg Maximilian

Funerary variability in Early Iron Age and Early Archaic Attica

Less recent publications on the mortuary record of Attica in the Early Iron Age often stressed the homogeneity of burial practices. This even led some scholars in the 1970s to 1990s to suppose a "cultural unity" of the region based on the funerary evidence. This conclusion may be comprehensible when we consider the limited amount of data available at that time. The many rescue excavations of the last few decades, though, dramatically altered the picture. The large degree of funerary variability in the last part of the Geometric period has since been underlined again (Alexandridou 2016). But the burial practices of the other parts of the Early Iron Age and the Early Archaic period seem to have been anything but uniform as well. Based on a systematic compilation of all Attic funerary evidence of the 11th to the 7th centuries BC in my dissertation, completed in 2019, I propose a re-evaluation of the phenomenon. This will reveal differences on various spatial scales: divergences between Attic sub-regions or even between Athens and the rest of Attica, local peculiarities of sites, idiosyncrasies of individual burial precincts as well as divergences within single cemeteries. Nevertheless, a general interpretation is possible: The large amount of funerary variability is the result of differing representational strategies of competing burial groups.

Ruppenstein Florian

The Kerameikos in the Early Iron Age and in modern scholarship: an overview

The talk is divided into two parts. In the first part an overview will be presented on the Early Iron Age graves that were excavated in the area of the modern archaeological site of the Kerameikos. Emphasis will be placed on the graves that were discovered prior to the excavations of the German Archaeological Institute because their existence seems to be widely unknown. In the second part of the presentation the history of scholarship will be reviewed. In this context it will be discussed in how far the importance of the Kerameikos in the scholarly discussion corresponds to its importance as a burial place in the Early Iron Age.

Σακκά Νίκη

Ταφές Γεωμετρικών χρόνων στο οικόπεδο Μακρυγιάννη

Στην ανακοίνωση θα παρουσιαστούν όψεις των ταφικών εθίμων της Γεωμετρικής εποχής όπως αποτυπώνονται στους δεκαπέντε τάφους που βρέθηκαν στις ανασκαφές για την ανέγερση του Νέου Μουσείου Ακρόπολης στο οικόπεδο Μακρυγιάννη. Ανήκουν σε ένα από τα σημαντικά νεκροταφεία του νότιου τμήματος της Αθήνας με χρήση από τη Μέση Εποχή του Χαλκού, το οποίο αναπτύχθηκε κατά μήκος του δρόμου που συνέδεε την πόλη με τον Φαληρικό όρμο (νεκροταφείο εκατέρωθεν της σημερινής οδού Μακρυγιάννη). Οι τάφοι, εκ των οποίων οι εννέα παιδικοί, χρονολογούνται από την Υπομυκηναϊκή/Πρωτογεωμετρική περίοδο έως τους μέσους Γεωμετρικούς χρόνους. Ταφές ενηλίκων και παιδιών συνυπάρχουν σε όλες τις υποπεριόδους. Πρόκειται για ενταφιασμούς σε λακκοειδείς (εννέα) και κιβωτιόσχημους τάφους (δύο), δύο παιδικούς εγχυτρισμούς και δύο ταφές καύσης εντός τεφροδόχων αγγείων. Δύο από τις ταφές ήταν πολλαπλές: σε έναν πρωτογεωμετρικό λακκοειδή τάφο είχαν ενταφιαστεί τρία νεογνά ενώ μία πλούσια κτερισμένη μεσογεωμετρική ταφή καύσης σε επιγάστριο αμφορέα περιείχε δύο γυναίκες, εκ των οποίων η μία έγκυος, και ένα βρέφος.

Θα εξεταστούν θέματα που έχουν απασχολήσει την αρχαιολογική έρευνα όπως το είδος, ο αριθμός, οι θέσεις και οι τρόποι προσφοράς των κτερισμάτων σε σχέση με τον τύπο ταφής, την περίοδο, την ηλικία και το φύλο του νεκρού, ο συμβολισμός στη χρήση των τεφροδόχων αγγείων, η κοινωνική διαφοροποίηση των θανόντων και οι τελετουργίες μετά την ταφή. Το οστεολογικό υλικό έχει μελετηθεί από την καθηγήτρια Maria Liston.

Σιουμπάρα Ελισάβετ

Το μυκηναϊκό τείχος της Ακρόπολης των Αθηνών, η εξελικτική του πορεία ως τα Περσικά και η συμβολή του στον καθορισμό του περιβάλλοντος χώρου του ιερού της Αθηνάς

Το μυκηναϊκό τείχος της Ακρόπολης καθορίζει τα όρια του βράχου της Ακρόπολης και του ιερού της Αθηνάς για ένα εξαιρετικά μεγάλο διάστημα, από την περίοδο ανέγερσής του στην Υστεροελλαδική ΙΙΙ Β έως την καταστροφή του ιερού στους Περσικούς Πολέμους. Η πορεία του και η μορφή του είναι γνωστά, κυρίως από τη μονογραφία του Ιακωβίδη (1962, 2006), ενώ η εξέλιξή του στην πορεία των χρόνων δεν έχει αποτελέσει αντικείμενο συστηματικής έρευνας. Νέα τεκμηρίωση του τείχους με σύγχρονες μεθόδους φωτογραμμετρίας (Sioumpara 2018) αποτελεί το θεμέλιο της νέας έρευνας, που θέτει μεταξύ άλλων δύο στόχους α) τη διαπίστωση ή μη αρχαίων επεμβάσεων στο μυκηναϊκό τείχος, προκειμένου αυτό να ανταποκριθεί στις τεράστιες αλλαγές που τελούνται εντός του ιερού σε όλη τη διάρκεια της ζωής του και β) πως η εξέλιξη του ίδιου του τείχους καθορίζει το περιβάλλον του ιερού σε κάθε μία φάση της ιστορικής εξέλιξης της Ακρόπολης. Αποτελέσματα της παραπάνω έρευνας θα παρουσιαστούν στο συνέδριο.

Σκαράκη Βασιλική

Αττικό εργαστήριο σφραγιδόλιθων του 7ου αι. π.Χ. Το σύνολο από το ιερό της Αρτέμιδος Βραυρώνιας

Κατά την πρόσφατη αρχαιολογική έρευνα (2018–2021) της Εφορείας Αρχαιοτήτων Η νέα καλλιτεχνική αντίληψη, όπως μετουσιώθηκε μέσω των μύθων και της συλλογικής δράσης των ανθρώπων, έδωσε ιδιαίτερη ώθηση στη σφραγιδογλυφία του 7ου αι. π.Χ. και καθιέρωσε τους σφραγιδολίθους ως ένα από τα δημοφιλέστερα αναθήματα της περιόδου. Από τα τέλη του 8ου αι. π.Χ. και τις αρχές του 7ου αι. π.Χ. η κατασκευή τους στον ελλαδικό χώρο συστηματοποιείται με την οργάνωση εργαστηρίων στις Κυκλάδες, την Πελοπόννησο και την Ανατολική Ελλάδα, ενώ πρόσφατα επιβεβαιώθηκε η λειτουργία αττικού εργαστηρίου καλύπτοντας το κενό που υπήρχε μέχρι πρότινος στην έρευνα για τη θέση της Αττικής στον χάρτη των εργαστηρίων σφραγιδογλυφίας του 7ου αι. π.Χ. Η λειτουργία του αττικού εργαστηρίου ξεκίνησε στο α' μισό του 7ου αι. π.Χ.

Η παραγωγή του κάλυπτε τις ανάγκες στο ιερό της Αρτέμιδος Βραυρωνίας, ενώ σημαντικός αριθμός αττικών σφραγιδολίθων προέρχεται και από τα ιερά του Σουνίου. Οι αττικοί σφραγιδόλιθοι ως προς το σχήμα και τη διακόσμηση δέχθηκαν επιρροές από το αντίστοιχο νησιωτικό. Οι μορφές είναι μεμονωμένες, ενώ δε λείπουν οι παραστάσεις με μυθολογικό περιεχόμενο. Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του εργαστηρίου είναι ότι οι χαράκτες για την κατασκευή τους πειραματίστηκαν, εκτός από τον εύκολα διαχειρίσιμο στεατίτη, με πρώτες ύλες υψηλού συμβολισμού, όπως ορεία κρύσταλλο, φυσική ρητίνη (κεχριμπάρι) αλλά και όστρεο τριδάκνης.

Οι σφραγιδόλιθοι ερμηνεύονται ως αναθήματα με αποτροπαϊκές ιδιότητες για την προστασία γυναικών και παιδιών. Για το λόγο αυτό, τον 7ο αι. π.Χ. σε ολόκληρο σχεδόν τον ελλαδικό χώρο διαπιστώνεται η πρακτική της ανάθεσής τους κυρίως σε ιερά γυναικείων κουροτροφικών θεοτήτων, ενώ ορισμένα από τα προαναφερθέντα εργαστήρια αποδεικνύεται ότι λειτουργούσαν σε συνάρτηση με τα πιο προβεβλημένα από αυτά τα ιερά. Αντίστοιχα, και οι σφραγιδόλιθοι από το ιερό της Αρτέμιδος Βραυρωνίας αποτελούσαν αντικείμενα που σχετίζονταν με τον κύκλο της ζωής και ήταν άρρηκτα συνδεδεμένα με το τυπικό της λατρείας, όπως διαμορφώθηκε κατά τον 7ο αι. π.Χ.

Σπανός Στέφανος

Το νεκροταφείο της οδού Ανατολής αρ. 8–6 στο Φούρεσι–Γλυκά Νερά Παιανίας *(poster)*

Κατά την διάρκεια εκσκαφικών εργασιών τον Μάρτη 2021 για το έργο της αποχέτευσης αποκαλύφθηκε νεκροταφείο των ύστερων Αρχαϊκών και κλασικών χρόνων επί της οδού Ανατολής αρ. 8–6 (μέχρι και τη συμβολή με την οδό Ηφαίστου) στο Φούρεσι. Πρόκειται για καύσεις, πρωτογενείς. Οι τάφοι έχουν τη μορφή λάκκων με προσανατολισμό Β-Ν ή Α-Δ, ορθογώνιας ως επί το πλείστον κάτοψης ανοιγμένοι στο μαλακό βράχο ή στο χώμα. Σε ορισμένους τάφους έχουμε επιμήκη αυλάκια αερισμού (με προσανατολισμό Β-Ν ή Α-

Δ). Παρόμοια αυλάκια βρέθηκαν σε κοντινή απόσταση στο Φούρεσι, στην οδό Κυκλάδων–Σίφνου αλλά και σε άλλες περιοχές της Αττικής, όπως στο Ντράφι, στη Βελανιδέζα, στο Βούρβα, στο Δίπυλο και στην Αρχαίο Αγορά των Αθηνών.
Στο χώρο αυτό, πάνω και κοντά στους τάφους βρέθηκε και κεραμική της Γεωμετρικής περιόδου. Κοντά στους τάφους, επί της οδού Φιλοξενίας, βρέθηκαν κατάλοιπα αρχαίου δρόμου. Κατάλοιπα δρόμου είχαν εντοπιστεί και παλιότερα κοντά στο νεκροταφείο της οδού Κυκλάδων.
Στους αρχαϊκούς–κλασικούς τάφους ήρθαν στο φως (καμένα) αγγεία, όπως π.χ. λήκυθοι (με μυθολογικές παραστάσεις κ.ά) και κατάλοιπα χάλκινων αντικειμένων, και σύνδεσμος μολύβδου. Λόγω της ανεύρεσης των καμένων αγγείων εντός των λάκκων οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι η καύση έγινε εντός του λάκκου του τάφου.
Πιθανώς κάποιες πυρές να μη σχετίζονται με καύση νεκρών αλλά με νεκρόδειπνο. Ένας τοίχος στα νότια ίσως οριοθετεί το χώρο, όπως συμβαίνει και στο νεκροταφείο της οδού Κυκλάδων. Ένα αγγείο εικάζεται ότι χρησιμοποιήθηκε για εγχυτρισμό.

Στάθη Μαρία, Μπούφαλης Άγγελος

Νέα στοιχεία για την οικονομική δραστηριότητα στη Λαυρεωτική κατά την Αρχαϊκή περίοδο

Κατά την πρόσφατη αρχαιολογική έρευνα (2018–2021) της Εφορείας Αρχαιοτήτων Ανατολικής Αττικής στην κοιλάδα της Σούριζας-Αγριλέζας, Λαυρεωτικής, ένα από τα μεγαλύτερα μεταλλευτικά κέντρα της ευρύτερης περιοχής κατά την κλασική περίοδο, εντοπίστηκαν νέες επιγραφές χαραγμένες σε βράχους. Ορισμένες από αυτές, χρονολογούμενες στην Αρχαϊκή περίοδο, ανήκουν σε μια κατηγορία επιγραφών ήδη γνωστή από παλαιότερα επιγραφικά ευρήματα στην κοιλάδα. Πρόκειται για μνήματα βοσκών του 6ου αι. π.Χ., μάρτυρες μιας εποχής κατά την οποία η μεταλλευτική δραστηριότητα δεν είχε ακόμα αναπτυχθεί και το τοπίο της Λαυρεωτικής είχε κυρίως αγροτικό χαρακτήρα. Με αφορμή τις επιγραφές αυτές, γίνεται αναφορά στα αρχαιολογικά κατάλοιπα της Αρχαϊκής περιόδου στην ευρύτερη περιοχή και επανεξετάζεται η έκταση και η ένταση της ανθρώπινης παρουσίας και δραστηριότητας στη Λαυρεωτική κατά τις αρχές της μεταλλευτικής δραστηριότητας των ιστορικών χρόνων.

Στεφανοπούλου Μαρία

Νεώτερες αρχαιολογικές μαρτυρίες για τη Γεωμετρική και Αρχαϊκή περίοδο στην Κηφισιά

Οι σωστικές ανασκαφές των Πρώιμων ιστορικών και Αρχαϊκών χρόνων που διενεργήθηκαν από την Εφορεία Αρχαιοτήτων Ανατολικής Αττικής κυρίως κατά την τελευταία τετραετία στην Κηφισιά, περιοχή η οποία εκτείνεται από τις δυτικές υπώρειες

του Πεντελικού όρους μέχρι τον Κηφισό ποταμό, περιλαμβάνουν οικιστικά κατάλοιπα, ταφές, αγροκαλλιέργειες, κ.α.
Η αρχαιολογική τεκμηρίωση δια μέσου των ανασκαφών της Γεωμετρικής και Αρχαϊκής περιόδου επιτρέπει να ανασυνθέσουμε τις ταφικές πρακτικές που αντιπροσωπεύονται από το εκτεταμένο νεκροταφείο της Κηφισιάς που ανασκάφηκε τα έτη 2001–2002 και παρουσιάζει αδιάκοπη χρήση από τον 8ο αι. π.Χ. έως τον 4ο αι. μ.Χ., καθώς και από ταφές που αποκαλύφθηκαν σποραδικά.
Τα έτη 2018–2021 οι σωστικές ανασκαφές έφεραν στο φως οικιστικά κατάλοιπα και καλλιεργήσιμες εκτάσεις που χαρακτηρίζονται από εκτεταμένες αύλακες αγρού. Τα κινητά ευρήματα των ανασκαφών αυτών αντιπροσωπεύονται πρωτίστως από την κεραμική, η συντήρηση και η μελέτη της οποίας είναι σε εξέλιξη. Από τα παραπάνω διαφαίνεται το μοντέλο κατοίκησης και η ανάπτυξη της αρχαίας οικονομίας με την εκμετάλλευση της γης λόγω της παρουσίας των πλούσιων υδάτων και του γόνιμου εδάφους.
Τα νέα αρχαιολογικά δεδομένα στην Κηφισιά όχι μόνο εμπλουτίζουν τις γνώσεις μας για την αρχαία τοπογραφία των περιόδων αυτών, αλλά συνθέτουν και συντελούν ως ένα βαθμό στην κατανόηση των πρώιμων σταδίων εξέλιξης των κοινωνιών αυτών έως την κλεισθένια μεταρρύθμιση, οπότε και δημιουργήθηκε ο αρχαίος δήμος Κηφισιάς.

Stockhammer Philipp, Papadimitriou Nikolas, Andrikou Eleni, Kountouri Elena, Merkouri Christina, Chryssoulaki Stella, Krause Johannes, Mittnik Alissa, Ringbauer Harald, Skourtanioti Eirini, Tiliakou Anthi

The Attica Archaeogenetic Project: a collaboration of the Ephorates of Attica and the Max Planck Institute for Evolutionary Anthropology *(poster)*

Burials play a crucial part in how we understand ancient Athenian society. In the past, scholars paid great attention to the spatial organization of cemeteries, the typology of graves, the burial practices and rituals, the style and iconography of grave markers and so on. In recent decades, emphasis has shifted towards the human factor: the age and sex structure of cemeteries, the differential treatment of children, evidence of possible exclusions from formal burial etc. This has proved particularly important for periods which have yielded large amounts of funerary remains, like the Geometric and Archaic periods. The study of differences among regions and of changes in the demographic composition of cemeteries through time has led to a more nuanced understanding of social developments in the centuries that preceded the Classical period.
Of course, several questions remain open: What social groupings do burial plots correspond to? How did kinship affect the organization of Attic cemeteries? What was the relation among individuals buried in the same grave plot, in different plots or in neighbouring cemeteries? Were there biological links between the inhabitants of different sites? Modern

bioarchaeological approaches allow us to achieve further insights into these questions, by integrating archaeogenetic as well as isotope and calculus analyses. For that reason, the Ephorates of Attica and the Max Planck Institute for Evolutionary Anthropology have initiated a collaborative project, which will subject to DNA analysis more than 100 human bone samples from more than 15 cemeteries of Early Iron Age and Archaic Attica (most of them recently excavated). The program aspires to create an extensive database, which will provide new insights into the biological relatedness of individuals from the same or different cemeteries, the role of non-local individuals, the diachronic role of infectious diseases etc. This paper summarizes goals of the project, the strengths and limitations of the analytical techniques, and the results achieved so far.

Συρογιάννη Αλεξάνδρα

Η καύση των σωμάτων ως ταφική πρακτική στην Αττική της Αρχαϊκής περιόδου: ιατροδικαστική προσέγγιση, βάσει νέων περιπτώσεων από την ανασκαφή του οικοπέδου του Ιδρύματος Σ. Νιάρχος στο Δέλτα Φαλήρου

Παρά το γεγονός ότι η θερμική προσβολή επιφέρει στο ανθρώπινο σώμα τεράστιες αλλαγές, ωστόσο, είναι εφικτή η δυνατότητα κατάρτισης ενός είδους μορφότυπου για την αναγνώριση αυτών των μεταβολών, εφόσον όλα τα ανθρώπινα σώματα έχουν την ίδια ανατομία, προστατεύονται από μαλακά μόρια στα ίδια σημεία και τείνουν να παίρνουν την ίδια στάση όταν το σώμα προσβάλλεται από τη φωτιά (στάση του Πυγμάχου). Χρησιμοποιώντας ως παραδείγματα πρωτογενείς καύσεις του 7ου–6ου αι. π.Χ. από την ως άνω αναφερθείσα ανασκαφή, επιχειρείται μια ιατροδικαστικού τύπου προσέγγιση στα καμένα οστικά κατάλοιπα, ώστε να καταδειχτεί τι είδους πληροφορίες προερχόμενες από το ιατροδικαστικό πεδίο τείνουν να αξιοποιηθούν στο αρχαιολογικό πλαίσιο: Η διαφοροποίηση και κατηγοριοποίηση των χρωματικών αλλαγών —ακόμα και στο ίδιο οστό— λόγω θερμικής προσβολής, πέραν μιας αδρομερούς εκτίμησης της χρονικής διάρκειας της φωτιάς και της διακυμαινόμενης θερμοκρασίας, ερμηνεύει το είδος των σωζόμενων οστών, συνιστώντας παράλληλα έναν καλό δείκτη του υφιστάμενου κολλαγόνου καθώς και του περιεχομένου του οστού σε DNA. Επιπλέον, εκτός των —λίγο ως πολύ— γνωστών πληροφοριών που αφορούν στο περιβάλλον της ταφής και την επάρκεια σε καύσιμη ύλη, περαιτέρω συναγόμενες πληροφορίες από τη μελέτη των αποτεφρωμένων οστικών καταλοίπων συμβάλλουν στην εκτίμηση της θέσεως του σώματος κατά την καύση, τα επίπεδα οξείδωσης σε συνάρτηση με τη μάζα του σώματος και το φύλο, αλλά και την εμβιομηχανική των καταγμάτων των καμένων οστών, σε ό,τι αφορά το περιθανάτιο και μεταθανάτιο τραύμα.

Van Damme Trevor

New Early Iron Age finds from the Mycenaean fountain on the North Slope of the Acropolis

The Mycenaean Fountain on the North Slope of the Acropolis was excavated by the American School of Classical Studies at Athens under the direction of Oscar Broneer from 1937–1938. In 1939, Broneer published an extensive report on his findings. As part of the Mycenaean Fountain Publication Project, carried out between 2017–2021 by the present author, all extant ceramic finds from Broneer's excavations were restudied and two distinct filling events within the stratigraphy of the Mycenaean Fountain were identified. The first fill dates to the start of the 12th c. BC, while the second fill can be dated to the early 7th c. BC by the Phaleron cups found within it.

The present paper presents the first comprehensive analysis of the Early Iron Age ceramic material from the Mycenaean Fountain, much of which was not included in Broneer's report. In addition, I present unpublished small finds from the same fill including Early Iron Age terracotta figurines and loom weights. Two previously published figurine fragments comprising the throne and lower body of a seated woman or goddess are further argued to be from the same seated woman or goddess. After demonstrating that the character of this assemblage mirrors votive deposits elsewhere in Attica during the late 8th–early 7th c. BC, I argue that the material in question derives from the initial stage of cult activity on the Acropolis and propose that it was discarded in the Mycenaean Fountain because of the construction of the first temple to Athena.

Vlachou Vicky

Exploring the funerary landscape of Early Iron Age Marathon

The area of Marathon in Northeast Attica has not been systematically excavated, while the study of the remains of the Early Iron Age and Archaic periods has been overshadowed by the events concerning the Battle of 490 BC against the Persian army and the topography of the Classical deme of Marathon. This paper will provide a synthesis of the available archaeological data, aiming in reconstructing the funerary landscape of Early Iron Age Marathon. There are three main areas where burials of this period have been found: along the mountainous passage of Oinoe (near the Medieval Tower of Oinoe and further to the east in the area of Skaleza), at the narrow southern passage to the east of Mount Agrieliki (Marathonos Avenue and Valaria) and in the area of Skorpio Potami. To these, few tombs from the area of Plasi shall be equally discussed, although the area has not produced further evidence for funerary use.

Our discussion will focus on the location of the burial plots, the continuous use of the burial spaces for almost five centuries from the Early Iron Age throughout the Classical period, the presence of elaborate grave markers, of enclosure walls and of stone platforms, and the

remains of ritual ceremonies to honour the dead. Within the wider framework of East Attica, comparable patterns of burial practices and funerary expressions will be considered. Although archaeological data from Marathon relate almost exclusively to funerary contexts, they provide a comprehensive picture of the occupation of the plain of Marathon in the Late Protogeometric and its expansion in the Geometric period and thereafter. The large corpus of the archaeological evidence provides a way to approach the Early Iron Age society at Marathon through mortuary expressions and artistic practice, while inviting comparisons with Athens and rest of Attica during the same period.

Wilde Jennifer

Imitations of Cypriot-type bronze tripods and related vessel stands *(poster)*

The proposed paper aims to re-examine a well-known, yet surprisingly understudied group of banqueting equipment in the Attic pottery of the Late Protogeometric to Middle Geometric period: imitations of Cypriot-type bronze tripods and related vessel stands.

As far as their find contexts are documented, they form part of the grave assemblage of richly furnished female and male burials. They are regularly accompanied by local shapes such as oinochoai, other foreign vessel types such as hemispherical bronze bowls and status markers such as weapons or jewellery. One possible interpretation of this innovative feature is to view them as the result of the adaption of exotic banqueting practices by the Athenian elites. Comparable to the contemporary craters and amphorae used as grave markers, they refer to the capability of the deceased and their burial groups to host elaborate feasts.

However, a closer look at, on the one hand, the actual evidence for the adaption of Eastern Mediterranean banqueting practices in early Athens, and, on the other hand, at the embedment of tripods and bronze bowls in cult practices and funerary rituals in their original Cypriot and Near Eastern contexts provides another line of inquiry. It is argued that the tripods mark the emergence of new ritual practices in early Athens that play with the idea of venerated ancestors and can possibly be related to certain burial groups respectively genoi.

Χαιρετάκης Γιάννης

Το Αμπελάκι της Σαλαμίνας κατά τον 6ο αι. π.Χ. Η δημιουργία του άστεως του νησιού *(poster)*

Μετά από διαδοχικές συγκρούσεις ανάμεσα στα Μέγαρα και την Αθήνα κατά τον 7ο αι. π.Χ., οι Αθηναίοι καταφέρνουν να θέσουν τελικά υπό τον έλεγχό τους τη Σαλαμίνα στα τέλη του 7ου/αρχές του 6ου αι. π.Χ. Η πρώτη τους κίνηση είναι να μεταφέρουν την πρωτεύουσα του νησιού από την Κούλουρη —δεσπόζουσα θέση κατά τους

Προϊστορικούς και Πρώιμους ιστορικούς χρόνους— σε μία νέα θέση στο ανατολικό τμήμα του νησιού, στο Αμπελάκι.
Κατά τον 6ο αι. π.Χ. η πόλη αναπτύσσεται στο πεδινό, και εν μέρει καταβυθισμένο σήμερα τμήμα, γύρω από ένα λατρευτικό κέντρο, πιθανώς του μυθικού ήρωα Αίαντα. Ένα εργαστήριο μεταλλοτεχνίας και άλλες μικρές αυτόνομες δομές καταλαμβάνουν την περιφέρεια του οικισμού. Τομή στην οικιστική εξέλιξη της πόλης αποτελεί το έτος 506 π.Χ., οπότε η Αθήνα εγκαθιστά κληρούχους στο νησί ως φρουρά, όχι μόνο για την προστασία και διασφάλιση της κατοχής του, αλλά στην ουσία για την προστασία των δυτικών συνόρων της ίδιας της Αττικής. Η πόλη αναπτύσσεται ραγδαία, κατασκευάζονται ιερά στην ακρόπολή της και διευρύνεται ο οικιστικός ιστός. Η εγκατάσταση των κληρούχων συνοδεύεται και από την αύξηση των αναγκών, γεγονός που αποτυπώνεται στην ίδρυση ενός κεραμικού εργαστηρίου, το οποίο παράγει περιορισμένους τύπους μελαμβαφών αγγείων.
Η ανακοίνωση στοχεύει στην παρουσίαση τηςοικιστικής εξέλιξης της νέας πρωτεύουσας του νησιού, μέσα από το αρχαιολογικό υλικό που έχει προκύψει τα τελευταία τριάντα χρόνια από τις έρευνες της αρμόδιας Εφορείας Αρχαιοτήτων σε ανασκαφές σωστικού χαρακτήρα στο Αμπελάκι, υπό τη διεύθυνση της Επίτιμης Εφόρου Αρχαιοτήτων Ιφιγένειας Δεκουλάκου, εντάσσοντάς την, παράλληλα, στο ιστορικό πλαίσιο της Αττικής του 6ου αι. π.Χ.

Χατζηδημητρίου Αθηνά

Ταφή Υστερογεωμετρικών χρόνων από την Άνοιξη Αττικής

Στην προτεινόμενη ανακοίνωση θα εξεταστεί μία ταφή των Υστερογεωμετρικών χρόνων που εντοπίστηκε το καλοκαίρι του 2007 στην Άνοιξη Αττικής, με αφορμή την κατασκευή αγωγού ομβρίων υδάτων. Κατά τη διάρκεια της έρευνας αποκαλύφθηκε, επί της οδού Κρήτης, λακκοειδής τάφος, λαξευμένος σε όρυγμα με προσανατολισμό Α-Δ. Η ταφή ήταν κτερισμένη με χρυσά, αργυρά και χάλκινα κοσμήματα, καθώς και με τριάντα δύο αγγεία, κυρίως σκύφους και οινοχόες, αρυβάλλους, τρία πινάκια και πέντε πυξίδες με κάλυμμα, εκ των οποίων η μία διακοσμείτο με εικονιστικές παραστάσεις χορού. Τα κύρια πεδία στα οποία θα κινηθεί η ανακοίνωση θα αφορούν στην εξέταση των κτερισμάτων με έμφαση στην τυπολογία των αγγείων και των διακοσμητικών μοτίβων τους, καθώς και στην αναζήτηση των τοπικών εργαστηρίων παραγωγής τους. Αντικείμενο διερεύνησης θα αποτελέσουν ακόμη η πρακτική του ενταφιασμού, καθώς και η επιλογή των κτερισμάτων σε συνάρτηση με το φύλο και την κοινωνική θέση του νεκρού.

Χρυσουλάκη Στέλλα, Μαζαράκος Θωμάς, Παππάς Ιωάννης

Οι χείμαρροι της άνοιξης. Μία νέα θέση της Ύστερης Γεωμετρικής περιόδου από την περιοχή του Μοσχάτου

Η συνεχής επανάχρηση μίας θέσης στο πέρασμα των αιώνων αποτελεί σύνηθες φαινόμενο στην περιοχή της Αττικής, ιδιαίτερα όταν η εγκατάσταση βρίσκεται μόλις 5χλμ δυτικά του κέντρου της Αθήνας. Το 2009, στην οδό Πειραιώς 256 στο Μοσχάτο, κατά τις εργασίες ανέγερσης της σύγχρονης Βιβλιοθήκης της Α.Σ.Κ.Τ. αποκαλύφθηκε ένα παλίμψηστο καταλοίπων που διαρκούν από τον ύστερο 8ο π.Χ. έως και τον 10ο αι. μ.Χ. Το σύνολο των δεδομένων σχετίζεται με καθημερινές δραστηριότητες των ανθρώπων, εντούτοις, τα πρωιμότερα αφορούν σε ταφές (8ος–7ος αι. π.Χ.). Στον ίδιο χρονικό ορίζοντα φαίνεται πως ανήκουν και τα αποσπασματικώς σωζόμενα κατάλοιπα δύο κτηρίων και φρέατα πιθανώς εργαστηριακού χαρακτήρα. Το σύνολο των ευρημάτων της Ύστερης Γεωμετρικής–Πρώιμης Αρχαϊκής περιόδου αν και διαταράχθηκε σημαντικά από επαναλαμβανόμενα πλημμυρικά φαινόμενα, εξαιτίας της γειτνίασης του με την αρχαία κοίτη του Ιλισσού, θα παρουσιαστεί για πρώτη φορά και θα συσχετιστεί χωρικά με θέσεις από την ευρύτερη περιοχή, συμβάλλοντας στην κατανόηση του χαρακτήρα των εγκαταστάσεων στην περιοχή μεταξύ Αθηνών και Πειραιά.

Ψαρρή Στέλλα

Ενδείξεις κατοίκησης, λατρείας, ταφικών θέσεων και οικονομικής οργάνωσης κατά την Γεωμετρική και Αρχαϊκή περίοδο στον αρχαίο δήμο της Αιξωνής

Η παρούσα ανακοίνωση επιχειρεί να ανασυνθέσει την τοπογραφία κατά την Γεωμετρική και Αρχαϊκή περίοδο της περιοχής που εκτείνεται δυτικά του Υμηττού, στο γεωγραφικό εκείνο τμήμα της Αττικής, όπου κατά την αρχαιότητα αναπτύχθηκε ο δήμος της Αιξωνής και σήμερα εντάσσεται διοικητικά στο δήμο της Γλυφάδας. Παρουσιάζονται νέες αρχαιολογικές θέσεις που συνδέονται με την κατοίκηση, τους χώρους λατρείας, την χωροταξία των ταφικών θέσεων σε σχέση με την οργάνωση της κοινότητας και τις ταφικές πρακτικές. Επιπλέον προβάλλονται στοιχεία που σχετίζονται με την οικονομική ανάπτυξη, τις παραγωγικές διαδικασίες και το εμπόριο (εντοπισμός της θέσης του αρχαίου λιμένος) και επιχειρείται η συσχέτιση των νέων αρχαιολογικών θέσεων με τα αρχαιολογικά δεδομένα του παρελθόντος. Τα αρχαιολογικά ευρήματα ανακαλύφθηκαν στο πλαίσιο των σωστικών ανασκαφών της Εφορείας Αρχαιοτήτων Πειραιώς και Νήσων κατά τον αρχαιολογικό έλεγχο ιδιωτικών οικοδομικών έργων και αναπτυξιακών έργων ιδιωτικών επενδύσεων.

Ζούβελου Πένυ

Τύμβος Αρχαϊκών χρόνων στην Παιανία (poster)

Στην νοτιοδυτικά πλευρά του λόφου Κατσουλιέρθι στην Παιανία, περιοχή στην οποία κατά την αρχαιότητα αναπτύχθηκε ο δήμος την Παιανίας Καθύπερθεν, ερευνήθηκε πρόσφατα τύμβος της Ύστερης Αρχαϊκής περιόδου (τέλος 6ου-αρχές 5ου αι. π.Χ.). Ο τύμβος βρίσκεται δυτικά και κατ' επαφήν με κύρια αμαξιτή οδό, η οποία πιθανότατα ταυτίζεται με την Στειριακή, ενώ περιβάλλεται από ευρεία πεταλόσχημη τάφρο-αύλακα προσφορών στα δυτικά, νότια και βόρεια. Ο τύμβος παρέμεινε σε λειτουργία κατά την κλασική περίοδο και περί τα μέσα του 5ου π.Χ. αι. οριοθετήθηκε προς ανατολάς από κτιστό περίβολο πιόσχημης κάτοψης, ο οποίος αντικατέστησε το δυτικό ρείθρο της αρχαίας οδού στην περιοχή του νεκροταφείου. Κατά τον 2ο–1ο αι. π.Χ. η τάφρος του τύμβου επαναχρησιμοποιήθηκε για ελεύθερες και κεραμοσκεπείς ταφές.

Πρόκειται για μια από τις σπάνιες περιπτώσεις πλήρως ανεσκαμμένου, ασύλητου τύμβου στα Μεσόγεια, με πληθώρα σκευών και άλλων αντικειμένων προερχόμενων κυρίως από την τάφρο–αύλακα προσφορών, παρέχοντας πολύτιμα στοιχεία για την ταφική αρχιτεκτονική και τις ταφικές πρακτικές στην Αττική ύπαιθρο.

Organizing and Scientific Committee

Dr Eleni Andrikou
Director, Ephorate of Antiquities of East Attica

Professor John Papadopoulos
University of California, Los Angeles – *American School of Classical Studies at Athens*

Professor Alexandros Mazarakis Ainian
University of Thessaly, Volos

Professor Sylvian Fachard
University of Lausanne – Director, Swiss School of Archaeology in Greece

Dr Nikolas Papadimitriou
Director, Paul and Alexandra Canellopoulos Museum

Organizational Support

Dr Daphne Vlanti
Swiss School of Archaeology in Greece

Honorary Committee

Dr Elena Kountouri
Director, Directorate of Prehistoric and Classical Antiquities – Deputy Director, Ephorate of Antiquities of the City of Athens

Dr Stella Chryssoulaki
Director, Ephorate of Antiquities of Piraeus and the Islands

Dr Christina Merkouri
Ephorate of Antiquities of West Attica

Dr Andreas Darlas
Director, Ephorate of Palaeoanthropology – Speleology

Dr Eleni Banou
Director, Ephorate of Underwater Antiquities

Dr Vasileios Petrakos
Secretary General, Archaeological Society at Athens

Professor Katja Sporn
Director, German Archaeological Institute, Athens

Professor Athena Tsingarida
Director, Belgian School at Athens – National and Kapodistrian University of Athens

Professor Dimitris Plantzos
National and Kapodistrian University of Athens

Professor Jennifer Neils
Former Director, American School of Classical Studies at Athens

Conference Participants

Alexandridou Alexandra, *University of Ioannina*
Alexandropoulou Alexandra, *Ephorate of Antiquities of Piraeus and the Islands*
André Jérôme, *University of Lausanne*
Andreou Amydgalia, *Ephorate of Antiquities of Piraeus and the Islands*
Andrikou Eleni, *Ephorate of Antiquities of East Attica*
Alexandropoulou Anna, *Ephorate of Antiquities of Piraeus and the Islands*
Arrington Nathan, *Princeton University*
Asimakou Eleni, *Ephorate of Antiquities of East Attica*
Barlou-Jaeggi Vasiliki, *University of Lausanne*
Bergemann Johannes, *University of Göttingen*
Bonnier Anton, *Uppsala University*
Bougatsou Ioanna, *Acropolis Museum*
Boufalis Angelos, *Aristotle University of Thessaloniki*
Buikstra Jane, *Arizona State University*
Chairetakis Giannis, *Independent Researcher*
Charalambidou Xenia, *Vrije Universiteit Amsterdam*
Chatzidimitriou Athina, *Historical Archive of Antiquities and Restorations*
Chatzinikolaou Eleni, *University of Thessaly, Volos*
Chidiroglou Maria, *National Archaeological Museum, Athens*
Christakopoulou Gioulika, *Ephorate of Antiquities of Achaia*
Chryssoulaki Stella, *Ephorate of Antiquities of Piraeus and the Islands*
D'Acunto Matteo, *University of Naples "L'Orientale"*
Dakouri–Hild Anastasia, University of Virginia
Dalsoglio Simona, *University of Naples "L'Orientale"*
Davis Steve, *University College Dublin*
Dimaki Ioanna**,** *Ephorate of Antiquities of Piraeus and the Islands*
Dimakis Nikolas**,** *National and Kapodistrian University of Athens*
Dimitriadou Eirini, *American School of Classical Studies at Athens – Agora Excavations*
Dimova Bella, *American School of Classical Studies at Athens*
De Smet Silke, *Ghent University*
Docter Roald, Ghent University
D'Onofrio Anna-Maria, *University of Naples "L'Orientale"*
Douni Kerasia, *Ephorate of Antiquities of East Attica*
Dova Anthi, *Ephorate of Antiquities of Piraeus and the Islands*
Dreni Stella, *Independent Researcher*
Drillat Quentin, *Ghent University*

van den Eijnde Floris, *Utrecht University*
Erny Grace, *American School of Classical Studies at Athens*
Fachard Sylvian, *University of Lausanne – Swiss School of Archaeology in Greece*
Galati Sofia, *Ephorate of Antiquities of East Attica*
Georgiou-Geka Persefoni, *National and Kapodistrian University of Athens*
Giamalidi Mairi, *Ephorate of Antiquities of Piraeus and the Islands*
Giannopoulou Maria, *Ephorate of Antiquities of Piraeus and the Islands*
Godsey Melanie, *University of North Carolina, Chapel Hill*
Greger Daniela, *University of Lausanne – Swiss National Science Foundation*
Hein Anno, *Demokritos – National Center for Scientific Research*
Houby-Nielsen Sanne, *Stiftelsen Nordiska museet, Stockholm*
Hulek Frank, *University of Cologne*
Kakavogianni Olga, *Honorary Director of Antiquities*
Kalapothaki Eleanna, *Independent Researcher*
Kalliga Kyriaki, *Ephorate of Antiquities of Boeotia*
Kaoura Ioulia, *Independent Researcher*
Kapetanopoulou Andromachi, *Ephorate of Antiquities of Piraeus and the Islands*
Karakitsou Elena, *Acropolis Restauration Service*
Karali Liliane, *National and Kapodistrian University of Athens*
Karkani Aikaterini, *Hellenic Ministry of Culture and Sports*
Kayafa Maria*, Center of Environmental Education at Lavrion*
Kaza-Papageorgiou Konstantina, *Honorary Director of Archaeological Sites*
Kazazaki Christina, *Ephorate of Antiquities of West Attica*
Kiderlen Moritz, *Humboldt University of Berlin*
Klug Rebecca, *University of Göttingen*
Knodell Alex, *Carleton College*
Kokkoliou Tonia, *Ephorate of Antiquities of the City of Athens*
Kolotourou Katerina, *Independent Researcher*
Kontopanagou Marilena, *Ephorate of Antiquities of the City of Athens*
Kotsonas Antonis, *New York University*
Kountouri Elena, *Directorate of Prehistoric and Classical Antiquities – Ephorate of Antiquities of the City of Athens*
Krapf Tobias, *Swiss School of Archaeology in Greece*
Krause Johannes, *Max Planck Institute for Evolutionary Anthropology*
Kroustalis Evangelos, *National and Kapodistrian University of Athens*
Lagia Anna, *University of Freiburg*
Lambrugo Claudia, *University of Milan*
Leka Evridiki, *National Archaeological Museum, Athens*

Livieratou Antonia, *Independent Researcher*
Lis Bartek, *Polish Academy of Sciences*
Logothetis Dimitris, *University of the Aegean*
Maniaki Artemis, *Ephorate of Antiquities of Achaia*
Mazarakis Ainian Alexandros, *University of Thessaly, Volos*
Mazarakos Thomas, *Ephorate of Antiquities of Piraeus and the Islands*
Martens Brian, *University of St. Andrews*
Christina Merkouri, *Ephorate of Antiquities of West Attica*
Mexi Maria, *Ephorate of Antiquities of East Attica*
Michalopoulou Sofia, *Ephorate of Antiquities of Piraeus and the Islands*
Mittnik Alissa, *Max Planck Institute for Evolutionary Anthropology*
Mougnai Maria, *Ephorate of Antiquities of Piraeus and the Islands*
Murray Sarah, *University of Toronto*
Palaiokrassa Lydia, *Professor Emerita of Classical Archaeology*
Panagopoulou Aikaterini, *Ephorate of Antiquities of Piraeus and the Islands*
Palaiologos Dimitris, *Ephorate of Antiquities of East Attica*
Papadatos Yannis, *National and Kapodistrian University of Athens*
Papadimitriou Nikolas, *Paul and Alexandra Canellopoulos Museum*
Papadimitriou-Grammenou Anna, *National and Kapodistrian University of Athens*
Papadopoulos John, *UCLA – American School of Classical Studies at Athens*
Papafloratou Eleni, *Ephorate of Antiquities of Kefallinia and Ithaca*
Papagiannakis Konstantinos*, Border Archaeology Ltd*
Papangeli Kalliopi, *Ephorate of Antiquities of West Attica*
Pappas Ioannis, *Ephorate of Antiquities of Piraeus and the Islands*
Petrakis Manolis, *National Archive of Monuments*
Petridis Platon, *National and Kapodistrian University of Athens*
Petrochilos Nikolaos, *Ephorate of Antiquities of Phocis*
Petropoulos Spyros, *Independent Researcher*
Petrou Katerina, *Ephorate of Antiquities of East Attica*
Petropoulos Spyros, *Independent Researcher*
Patterson Sydney, *Ghent University*
Plassara Anna, *Ephorate of Antiquities of East Attica*
de Polignac François, *École Pratique des Hautes Études*
Polychronakou-Sgouritsa Nagia, *Professor Emerita of Prehistoric Archaeology*
Poulou Tatiana, *Ephorate of Antiquities of the City of Athens*
Prevedorou Eleanna, *American School of Classical Studies at Athens*
Psarri Stella, *Ephorate of Antiquities of Piraeus and the Islands*
Raftopoulou Stella, *Ephorate of Antiquities of East Attica*

Regnier Killian, *Catholic University of Louvain*
Ringbauer Harald, *Max Planck Institute for Evolutionary Anthropology*
Roggenbucke Michel, *National and Kapodistrian University of Athens*
Rönnberg Maximilian, *University of Tübingen*
Roussos Philippos, *University of Oxford*
Ruppenstein Florian, *German Archaeological Institute, Athens*
Sakka Niki, *Ephorate of Antiquities of the City of Athens*
Shea Timothy, *University of North Carolina, Chapel Hill*
Sideri Angeliki, *Ephorate of Antiquities of East Attica*
Simeli Eirini, *Independent Researcher*
Sioumpara Elisavet, *Acropolis Restauration Service*
Skaraki Vasiliki, *Ephorate of Antiquities of East Attica*
Skourtanioti Eirini, *Max Planck Institute for Evolutionary Anthropology*
Spanos Stefanos, *Ephorate of Antiquities of East Attica*
Stal Cornelis, *Ghent University*
Stathi Maria, *Ephorate of Antiquities of East Attica*
Stefanopoulou Maria, *Ephorate of Antiquities of East Attica*
Stockhammer Philipp, *Ludwig Maximilian University of Munich - Max Planck Institute for Evolutionary Anthropology*
Syrogianni Alexandra, *Ephorate of Antiquities of Piraeus and the Islands*
Tiliakou Anthi, *Max Planck Institute for Evolutionary Anthropology*
Tsaravopoulos Aris, *Hellenic Ministry of Culture*
Van Damme Trevor, *University of Victoria*
Valsamis Lazaros, *Ephorate of Antiquities of Piraeus and the Islands*
Vavouranakis Giorgos, *National and Kapodistrian University of Athens*
Vlachou Vicky, *Aristotle University of Thessaloniki*
Vlanti Daphne, *Swiss School of Archaeology in Greece*
Vokotopoulos Leonidas, *Independent Researcher*
Wilde Jennifer, *State Museum of Archaeology Chemnitz*
Zacharias Nikolaos, *University of the Peloponnese*
Zouvelou Peny, *Ephorate of Antiquities of East Attica*